1913
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆօն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տելեֆօն № 67.

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSCHAK".

ՅՈՒԼԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 6 ՐՈՒԲ.

Բաժանորդագրվել կարելի է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торг. Дома Л. и Э. Метцль и К°, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Վիլնօյում՝ Большая 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

1913 թւի տարեկան բաժանորդները, որոնք առ 1-ն յունվարի 1914 թ. լրիւ վճարած կլինեն բաժանորդավճար 10 րուբլին, ձրիաբար կը ստանան հետևեալ 2 գրքերը. 1) «Մշակ» և հայ կինը», 2) «Մշակի» քառասնամեակ»:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՄՇԱԿԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ

խնդրվում է այն բաժանորդներին, որոնք վճարել են տարեկան բաժանորդավճարի կէս մասը, ուղարկել նաև երկրորդ մասնավճար 5 րուբլին, որպէսզի թերթի առաքման գործում յուլիսի 1-ից ընդհատում տեղի չունենայ:

Տարեկան բաժանորդավճարը լրացնողները կը ստանան նաև խոստացված ՊՐԷՄԻԱՆԵՐԸ:

Բագուի Հայոց Եկեղ.-Ծխական Դպրոցների Հոգաբարձութիւնը յայտարարում է, որ իր խնամքին յանձնված արական և իգական դպրոցներում ազատ դասեր կան հետևեալ առարկաներից.

1) Կրօն, շարաթական.	24 դաս
2) Հայոց լեզու.	24 »
3) Ռուսաց լեզու և ռուսաց պատմութիւն.	26 »
4) Մաթեմատիկական առարկաներ՝ Թւաբանութիւն.	43 »
5) » Հանրահաշիւ, երկրաչափ., ֆիզիկա.	9 »
6) Նկարչութիւն.	17 »
7) Ձեռագործ.	18 »
8) Ընդհ. աշխարհագրութիւն, հայրենագիտութիւն, ընդհ. և հայոց պատմութիւն.	21 »

Դասավճարն է 60 րուբլի: Ռուսաց լեզւի, մաթեմատիկական և պատմական առարկաների համար նախընտրելի են համալսարանականները: Գեղարուեստական առարկաների համար պահանջվում է մասնագիտական ցենզ և միջնակարգ դպրոցի վկայական: Ուսման վկայականները կամ նրանց վաւերացեալ պատճէնները խնդիրների հետ ներկայացնել մինչև յուլիսի 20-ը՝ հետևեալ հասցէով. Баку, Попечительству Армянскихъ церк.-прих. Школъ, Гимназическая улица. (օ.մ.) տռ. 531. 3—3

ՆԿԱՐԻՉ
Ա. ՖԷԹՎԱՃԵԱՆԻ
ԱՆԻԻ ԱԼԲՈՄԸ
գունատիպ

Լոյս տեսած Վիէննայի Գռաֆիշէ Քունստ Ինդուստրի Կայսերական Ընկերութեան տպարանում:

ԾԱԽՎՈՒՄ Է Թիֆլիսում. մեծաքանակ—Մանթաշեանցի խանութում (Մայդանի կողմ). իսկ հատով—«Բլան է Նուար» խանութում և «Գուտենբերգ» դրավաճառանոցում:
Գինը—հատով՝ 1 ր. 20 կ., մեծաքանակ գնողներին զեղչ 20%.
(հ.կ.) տռ. 423. 25—11

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բոտիշչէվսկայա 13, տէլէֆօն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանացի և թէ ներքին, նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից), փոխօրօք գրվելու պայմանով:

Ընդունելութիւն կանացի, ներքին և մանկական խանդութիւն ունեցող երթեևկ հիւանդների, ամեն օր՝ ցեր. ժամը 11-ից մինչև 12-ը:

Ընդունելութիւն պրօֆ. Մ. Ս. Սարքսոսինի կողմից վիրաբուժ. կարիք ունեցող հիւանդների, փոխօրօք գրվելու պայմանով, երկուշաբթի և հինգշաբթի օրերը ցեր. ժամը 1—2-ը:

Հիւանդանոցի բժիշկները
Ա. Ա. Ցարումինեան, Ն. Ն. Վեսելովզորով, Վ. Ա. Զակրժէվսկի, Ի. Գ. Կալամկարեան, Ա. Ա. Նովիցկիյ, Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան, Ն. Զ. Ումիկեան, Ա. Ր. Փիշէր, Ս. Պ. Շահպարոնեանց: Կօնսուլտանտ՝ պրօֆեսսօր Մ. Ս. Սարքսոսին:
(հ.կ.) տռ. 779. 160—67

ԲԺԻՇԿ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՆԱԲԱԹԵԱՆ

Ընդունում է հիւանդներ կանանց և մանկաբարձութեան վերաբերեալ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկ. ժամը 5—6-ը:
Հասցէն՝ Բոտիշչէվսկայա № 1.
տռ. (և.հ.կ.) 4. 100—72

По умѣреннымъ цѣнамъ
Новѣйшихъ изящныхъ рисунковъ.
ПОЛНОМѢРНЫЕ
ОБОИ
ФАБР. СКЛАДЪ
МАНГИКІАНА
ПУШКИНСКАЯ № 7.
(հ.կ.) 357. 50—17

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Մ. Ի. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ
Օգնական Prof. Posner-ի

Ընդունում է միզասեռական (վեներական) հիւանդներին Բերլինի իր խորհրդակցական կաբինէտի և պրօֆ. Պօզների կլինիկայի մէջ: Տալիս է նաև խորհուրդներ միւս մասնագիտութիւնների վերաբերեալ:

Հասցէն՝ D-r Muradoff Berlin. Iohannisstr. 15 (an der Friedrichstrasse). Telefon amt Norden 113—19.
(կ.) տռ. 830. 0—29

ԲՆՈՐՈՇ ԳԾԵՐ

Թէ հայ ուսուցչական կորպորացիան կանգնած չէ իր կոչման բարձրութեան վրա, թէ նա, ըստ մեծի մասին, սահմանափակ կրթութեան և զարգացման պաշար ունի, թէ նա վարակված է յաճախ նեղ կուսակցական ախտերով, թէ նոյնիսկ նրա բարոյական պրինցիպները շատ խախտ են— այդ ամենը հանրածանօթ իրողութիւն է:

Վերցրէք դէպքերը, որոնք տեղի ունեցան վերջերս Բագւում, Ագուլիսում, Գանձակում, և դուք կը համոզվէք, որ հայ ուսուցչութեան բարոյական մակարդակը բարձր չէ և բաւական ստոր է կանգնած:

Բայց հայ ուսուցչութեան մտաւոր և բարոյական անանկութիւնը արտափայլեց վերջերս երկու դէպքում աւելի կարկառուն կերպով:

Թիֆլիսում գումարվեց «բժիշկների և բնագէտների XIII համագումարը», որի մէջ կային բազմաթիւ մանկավարժներ և ուսուցիչներ և որն զբաղվեց նաև մանկավարժական հարցերի քննութեամբ: Նրա աշխատութիւններին մասնակցելու եկել էին Կովկասի և Ռուսաստանի պետական ոչ միայն միջնակարգ, այլև ստորին դպրոցների ուսուցիչներ և վարժուհիներ: Բայց հայ ուսուցչութիւնը փառաւոր կերպով բացակայում էր. հայ ուսուցիչը չը հետաքրքրվեց այդ համագումարով, չը կամեցաւ լսել և իմանալ մանկավարժական նոր խնդիրների մասին: Մեր թեմական տեսուչներից ոչ մէկը չէր մասնակցում. չէին մասնակցում և մեր հոգևոր դպրոցները: Եւ սակայն որքան հարցեր կային, վերաբերեալ նոյնիսկ մեր դպրոցներին, լուսաբանելու մի գիտական կաճառի մէջ, որպիսին հանդիսանում էր համագումարը. օրինակ, ուսումը ստորին դպրոցներում մայրենի լեզւով աւանդելու կարևորութեան խնդիրը:

Բայց մեր ուսուցիչները, թեմական տեսուչները աւելի կարևոր գործերով են զբաղված, քան մանկավարժական և կրթական գործերով:

Երկրորդ դէպքը Հայ Ուսուցչական Միութեան վերջին ընդհանուր ժողովն էր: Մի ժողով, որ կատարելապէս հաստատեց հայ ուսուցիչների անանկութիւնը: Մի մարմին, որ 4—5 տարի գոյութիւն ունենալուց յետոյ՝ ենթարկվել է հիւծախտի: Եւ այդ հետևանքն անակնկալ չէր. պէտք էր գուշակել և նախատեսել: Երբ մի հաստատութիւն շեղվում է այն միսիայից, որ իրան յատուկ է, որ իր անմիջական պարտականութիւնն է, երբ նա իր գործունէութեան մէջ մտցնում է սխալ քաղաքականութիւն, կուսակցական նեղ գործունէութիւն, երբ գործի գլխին կանգնած են լինում ոչ թէ անձինք ըստ կոչման, այլ պատահական մարդիկ, վարձկաններ—այդպիսի հաստատութիւնը ոչ համակրութիւն կարող է գրաւել հասարակութեան մէջ, ոչ էլ յարատևութիւն ունենալ:

Մի բնորոշ գիծ ամենափայլուն կերպով ցոյց է տալիս Ուսուցչական Միութեան կատարեալ բարոյական սնանկութիւնը:

Բովանդակ հայութեան մէջ գուցէ չը կայ մի այնպիսի օրգան, որ այնքան մեծ երախտիքներ ունենայ հայ ուսուցչութեան վրա, որքան «Մշակ» թերթը: Իր հիմնարկութեան օրից «Մշակը» առանձին հոգածութեան առարկայ է դարձրել հայ ուսուցիչներին, պաշտպանել է նրանց շահերը, իրաւունքները, ձայնը բարձրացրել է յօգուտ նրանց, ընդդէմ ոտնձգութիւնների, հոգաբարձութիւնների գանազան իշխանութիւնների կողմից: Բացի բարոյական, մտաւոր օգնութիւնից, որ «Մշակը» հայթայթել է հայ ուսուցիչներին, նա իր էջերը լայն բացել է նրանց յայտարարութիւնների համար՝ պաշտօն և տեղ գտնելու: Եւ սակայն, Ուսուցչական Միութիւնը, որ իրան համարում էր ներկայացուցիչ հայ ուսուցիչների, այն ժամանակ, երբ ամբողջ հայկական աշխարհը մասնակցեց «Մշակի» 40-ամեակի յօբելեանի տօնախմբութեան, իրան հեռու պահեց և շարժվեց նեղ, գձուձ, թայֆայական ոգով, որովհետև նրա ղեկավարները այդ ժամանակ, ինչպէս և այժմ, նեղ, գձուձ, թայֆայական մարդիկ էին: Ի հարկէ, «Մշակը» բնաւ պէտք չունէր շնորհաւորութեանը մի մարմնի, որի ներկայութիւնը նոյն իսկ չէ նկատում հայ ժողովուրդը, բայց այդ փաստը բնորոշում է այն երևոյթը, թէ ինչու Ուսուցչական Միութիւնը և նրա նման հաստատութիւնները, որոնք մի կողմ թողած իրանց անմիջական միսիան՝ կուսակցական քաղաքականութեամբ են զբաղվում, վերջ ի վերջոյ կրում են իրանց պատիժը, ենթարկվելով հիւծախտի և հասարակական անտարբերութեան:

Հ. Առաքելեան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Բեռլինի «Vossische Zeitung» յայտնի թերթում լոյս է տեսել Բ. Իշխանեանի երկրորդ յօդուածը (№ 325)՝ «Հայ ազգաբնակութեան վիճակագրութիւնը» (մի էջ փոքր-ասիական ռեֆօրմների մասին) վերնագրով: Իշխանեանը պարզելով համիդեան ռէժիմի գաղթային քաղաքականութեան յատուկ մոտիվները, հայ ազգաբնակութեան թւի վերաբերեալ, բերում է վիճակագրական պատկերը Արևելեան Անատօլիայի վեց վիլայէթների և ցոյց տալիս, որ հայերը՝ ըստ նորագոյն տուեալների՝ յարաբերական մեծամասնութիւն են կազմում թիւրքերի և քիւրդերի հանդէպ առանձին-առանձին վերցրած: Իշխանեանը նոյն հարցի վերաբերեալ պատրաստել է մի ընդարձակ քննական-վիճակագրական ուսումնասիրութիւն, որ շուտով պիտի լոյս տեսնէ Բեռլինի ամենատարածված և ազդեցիկ ամսաթերթերից մէկում:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԹԱԼԱՆՈՒԻՆ ՀԱՅԵՐԸ ԲՆԱԳԱՒԱՌԻՆ ՄԷՋ

Կոփ (Բուլանըխ), 10 յունիս

Բուլանըխի թիւրք և քիւրդ վաշխառու դասակարգը սկսեր է հայ երկրագործ ժողովրդի հողերը եռանդուն կերպով գրաւել և իր անունով (Թափու կօչան (կալուածական վաւերաթուղթ) ձեռք բերել գրաւուած այդ կալուածներուն վերաբերմամբ:

Կոփը, որ Բուլանըխի գաւառի կառավարչական պաշտօնատեղին է, կայմակամի, հաքիմի և զինուորական բարձր պաշտօնեաներու աչքի առաջ՝ հազարաւոր զեղծումներ, բռնութիւններ և անարդար դատ ու վճիռներ կը գործադրուին հայերու վերաբերմամբ, սակայն կառավարութիւնը դիտմամբ իր աչքն ու ականջը գոցեր է՝ բողոքներու առաջ:

Ցայտնի չարագործ մշեցի կակաղ Աբդիւլ-Բագի էֆէնդին նախ մերկ, կեղտոտ, քաղցած և զզուելի ցնցոտիներով Կոփ եկաւ և կարողացաւ ստանալ Նփուս մէմուրութեան (մարդահամարի) պաշտօնը, որմէ ետքը, շնորհիւ իր ճարպիկ խարդախութեան և միմոսական զուարճաբանութիւններու, սիրելի եղաւ միւս պաշտօնակից կեղեքողներուն ու սկսաւ իր աջակիցներով կողոպտել ժողովուրդը և, տակաւին 10 տարի չը լրացած իր եկած օրէն, 10-է աւելի հարուստ օջախներ կործանեց և անոնց հող ու ջուրին տիրացաւ:

Այսպէս, օրինակ՝

1) Մրտոյեան Տօնօյի 3 բնակիչ և թանկարժէք արտերն ու գիւղին մէջ գտնուած՝ նշանաւոր դիրքով մի բաց գետինը՝ 10 լիրայի փոխարէն 6 տարի է որ գրաւեր է և այսօր կը ջանայ պաշտօնապէս այդ հողերը իր անուան թափու ընել: Վեց տարի է, որ այդ արտերուն հասոյթը—տարեկան առնուազն 40 լիրա արժողութեամբ ցորեն և յարդ—կը վայելէ: Իսկ գետնի վրայ երկյարկանի տները, որ ժողովուրդէն առնուած ձրի քարով, փայտով, անվարձ մշակներով ու որմնադիրներով են կառուցուած, արժեն 200 լիրա:

2) Նոյն եղանակով գրեթէ իւրացուցեր է և Մրտոյեան Սաղաթէլի բօստանը:

3) Նոյնպէս է վարուեր նաև Աբղանի Մլքօյի չայիրի հետ:

4) Մեսրօյեան Կալօյի տները, կալն ու մարագը և երկրագործական բոլոր առարկաները գրաւեր է:

5) Ըռճօյեան Աւօյի արտերը և ուրիշ շատերուն տունը, արտը, չայիրը և այլն գրաւեր է՝ իւրաքանչիւրին հազիւ 4—5 լիրա պարտք տալով, այն ալ՝ կրկնակի գնով և բարդ տոկոսներով:

Նոյն Աբդիւլ Բագի էֆէնդին հրապարակաւ կոփեցի Մովսէսեան Ցարթէնի չայիրը և կից գտնուող մի կտոր արտի բերրիութենէն՝ արքունական յետամնաց տուրքերու փոխարէն խիստ ճնշողութեան ենթարկել կուտայ Ցարթէնին. սա ակամայ դիմելով յիշեալ աղուէսին՝ կը խնդրէ ճար մը ընել: Վերջինս, նկատելով որ զոհն իր ոտքով է եկած, 8 լիրայի խոստում կուտայ, պայմանաւ որ չայիրն ու արտը գրաւ դրուի: Մուրհակը շինուելէն և շաբաթ մը ձգձգելէն յետոյ՝ դրամի փոխարէն մաս մը ցորեն և 2 գոմէշի համար կաշի կը յանձնէ թակարդի մէջ գլորուած զոհին, ըսելով. «Տար ծախէ և վճարէ պարտքդ»: Շարունակ վեց ամբողջ տարի է, որ այդ չայիրին և արտին արդիւնքը—տարեկան 30 բարդ խոտ ու ցորեն—կը վերցնէ իր 8 լիրայի տոկոսին տեղ, և դեռ գոհ չեղած՝ 25 լիրայի 3 կտոր կեղծ մուրհակներ է շինած և ներկայացուցած տեղական դատարանին, որպէսզի սա օրինական վճիռ կայացնէ յիշեալ հողերը թափու ընելու իրեն:

Այս մասին և շատ ուրիշ խնդիրներու համար ժողովրդին դիմումը մինչև Բիթլիսի կուսակալին հասաւ, սակայն ցարդ ոչ մէկ դրական արդիւնք: Եւ այդպէս՝ նեսռ առած Աբդիւլ Բագին կը շարունակէ իր թալանը:

Գլխաւոր ցաւ մըն ալ սա է, որ երկաւարդ ատոյ ունեցող տնատէրերը երբէք չեն համարձակած անոր դէմ բողոքել, վախնալով որ մի գուցէ իրենց որդւոց անուններ զինուորագրութեան մատեանի մէջ արձանագրէ:

Հայերը բնաջինջ ընելու համար յատուկ գաղտնի «Միսիլմանական» անուն յանձնաժողով մը կազմուած է Կոփի մէջ, ազդեցիկ քիւրդ և թիւրք մոլեռանդներէ խառն: Այդ յանձնաժողովին կողմէ միշտ ազդարարութիւն և սպառնական պատուէրներ կը տրուին հայերուն չբողոքել, հակառակ պարագային ընդհանուր կոտորածի մը սարսափ կուտան...: Այդ վոհմակի մէջ մեծ դեր խաղացողներն են մշեցի Շիւքրի էֆէնդին, Դաւուդաղան, գաբթիէ Իբրահիմը, Սիւլէյման աղայի որդիք, խանվէջի Ըկիթը, Մօլլա Սալիգը, բօսթանջի Րէսիթան, Դէրվիշ էֆէնդին, բիմլիսցի «սև» Էմին էֆէնդին և այլք: Ասոնք բոլորն ալ հրահանգուած ու քաջալերուած են բարձր իշխանութիւններէն և կը գործեն իրենց պաշտօններուն համապատասխան ազդեցութեամբ՝ աւերելով ու հարստահարելով:

Ամբողջ Բուլանըխի հայ գիւղերը այսպիսի դժոխային զուլումներով կը հարստահարուին կոչնչանան: Հայերուն ճարը մինակ մնացեր է աչքերնիս դէպի արևելք յառել և սրտով նայիլ դէպի հիւսիս ու աղօթել, որպէսզի Աստուած զուլթ ու բաժ տայ ռուս պետութեան՝ շուտով գալու և ազատելու մեզ այս այլևս անտանելի դարձած զուլումէն: Աստղ

ԽԱԲՐԻԿՆԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻՑ

Գործադիր իշխանութիւնը օրէնսդիր.—«Բարեկարգութիւն». — Հակասութիւններ.—Մի տեսակցութիւն.— Միշտ խոստումներ.- «Առաջինը փորձանք կը բերի».— Ինժեների պատասխանը.—«Ինշալլահ!»

Երզրում, 20 յունիսի

Այս միջոցին երբ եւրոպական դիւանագիտութեան սեղանի վրա հայկական հարցը դառել է հերթական, երբ չորս կողմից օր-ըստ-օրէ սպասվում է եւրոպական միջամտութիւն թիւրքական ներքին գործերում, թիւրք կառավարութիւնը այս բոլորի հանդէպ սուտ խուլ ձևացած, գլուխը ներս քաշած՝ ցանկանում է ինքն իրան ցոյց տալ որպէս թէ բարենորոգչական աշխատանքով կլանված է ու իսկև արդէն անում է այն, ինչ ոլ կ'ենայ ըելու են իրան Արևմ ուտքից:

Թիւրքիան ուզում է կանխել Եւրոպային:

Իթթիհադական մինիստրների կողմից խելագար շտապողականութեամբ կազմված «Նահանգային բարեկարգութեան օրէնքը» գործադրութեան դրվեց: Չը նայած որ այդ «օրէնքն» ինքը ոչ մի շօշափելի ռէֆօրմ չի պարունակում, բայց և այնպէս ամենայն հաւանականութեամբ կարող է շուտով խոր փոփոխութիւնների ենթարկվել պարլամենտի կողմից (եթէ գումարվի):

Այդ փոփոխութիւնը Աստուած միայն իմանում է թէ ինչ մաքով կը կատարվի, առաջադիմակա՞ն թէ յետադիմական: Ով հետևել է թիւրք պարլամենտի գործունէութեանը, նա համոզված կը լինի, թէ Թիւրքիայի պարլամենտը առհասարակ աւելի պահպանողական է եղել, քան ինքը գործադիր իշխանութիւնը, կառավարութիւնը: Թիւրքիայում ամեն ինչ, նոյնիսկ պարլամենտը ինչ-որ իւրատեսակ, օրիգինալ բան ունի՝ à la Turque...

«Նահանգային բարեկարգութեան օրէնքի» տևականութիւնը չի կարելի երաշխաւորել ոչ մի բանով: Այսօրվայ գործադիր իշխանութիւնը թեև նրան օրվայ պահանջի համաձայն, կարող է լինել՝ որ վաղվայ գործադիր իշխանութիւնը բոլորովին վերացնի նրան դարձեալ ըստ օրվայ պահանջի:

Համաձայն այդ «օրէնքի»՝ Երզրումի նահանգը ևս շտապեց ընտրել «բարեկարգիչ ժողովի» անդամներ։ Ընտրութեան գործում հայերի հանդէպ կատարված զրկանքների և մանաւանդ այդ պալիատիվ բարեկարգութեան անօգտակարութեանը համոզված լինելով՝ հայերը Թիւրքահայաստանի մի քանի վայրերում կօլլէկտիվ հրաժարվեցին մասնակցութիւն բերելուց և յայտարարեցին բօյկօտ։ Այդպէս եղաւ Սղերդում, Վանում և այլն։

Երզրումում հայերը մասնակցեցին շատ թոյլ ու փէրուշան վիճակով։ Եղան խոշոր զեղծումներ։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չը կարողացաւ արտայայտվել որևէ բանով. ցրված, տարտամ տրամադրութիւնով նա դիմաւորեց ընտրութիւնները, մինչդեռ Վանում նոյն կուսակցութիւնը, միացած հայկական միւս հոսանքների հետ, գովելի ու անվերապահ ժեստով բօյկօտ յայտարարեց «բարեկարգութեան» այդ օրէնքի վրա հաւատք չունենալու պատճառաբանութեամբ։

Երզրումի նահանգում՝ հայերը, որ կազմում են ընդհ. ազգաբնակութեան մօտ 32%-ը, ունեցան 5 պատգամաւոր. իսկ մահմեդականները կազմում են մօտ 60% և ունեցան 30 պատգամաւոր։

* * *

Երզրումում «բարեկարգութեան» ժողովը արդէն գումարվել է և սկսել աշխատանքի։

Շատ տարօրինակ է։ Թիւրք՝ և այս տարիճանի աշխոյժութիւն, այս տարիճանի շտապողականութիւն, և գիտէք ինչ—այդ էլ... րէֆօրմների գործում։

Ինչ որ է։

Անկախ այդ րէֆօրմի զաւեշտ լինելու հանգամանքից, մեզ կարևոր է հետևել այդ զաւեշտի փուլերին, անհրաժեշտ է տեսնել, թէ ինչպէս են կատարում դերակատարներն իրանց դերը։

Այդ իսկ պատճառով ես դիմեցի «բարեկարգութեան ժողովի» անդամներից մէկին և խնդրեցի տեղեկութիւններ սկսած աշխատանքների մասին։

Իմ այն հարցման, թէ ժողովը ինչպիսի՞ կազմ ունի, խօսակիցս պատասխանեց։

— Ժողովը պէտք է բաղկանայ 35 պատգամաւորներից, բայց ներկայ են այժմ հազիւ 26-ը. միւսներին սպասել չենք կարող. պէտք է շտապել։ Պատգամաւորների մէջ գաղափարական որոշ խմբակցութիւններ չը կան. հակառակ պատուիրակների իթթիհադական լինելուն, ընտրված պատգամաւորները պատկանում են ժողովրդի չէզոք խաւերին։ Բայց նկատելի է, որ գրեթէ բոլորն էլ կողմնակից են ապակենտրօնացման սիստեմի։ Թիւրք և հայ պատգամաւորների յարաբերութիւնը շատ սիրալիր է։

— Ի՞նչ պիտի լինի ժողովի օրակարգը։

— Պիտի քննենք զուտ նահանգային հանգամանք ունեցող խնդիրները միայն, օրինակ՝ ուսումնարանական, առողջապահական, գիւղատնտեսական և հաղորդակցութեան ճանապարհների ֆունկցիաները. ըստ այնմ պիտի անենք յարմար առաջարկութիւններ։

— Իսկ երկրում ապահովութիւն ստեղծելու, ոստիկանական կազմի, հողային հարցի, դատարանական րէժիմի և մի խօսքով նահանգի խոր վէրքերի մասին դուք չը պիտի՞ մտածէք։

— Ո՛չ, դրանք մեր իրաւասութիւնից բարձր են և պատկանում են կենտրօնական կառավարութեան։

Ու խօսակիցս երկար պատմում է «նահանգային բարեկարգութեան օրէնքի» մասին, որից ես գալիս եմ այն եզրակացութեան, թէ այդ օրէնքը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ մեր ռուսական զեմստվօյի նման մի բան, բայց վատ թղթի վրա տպագրված...։

— Ձեր ենթադրած «րէֆօրմների» համար նիւթական միջոցներ ունէ՞ք ձեռքի տակ։

— Ի հարկէ,—պատասխանում է.—իւրաքանչիւր նահանգ այժմ իրաւունք ունի իր ներքին կարիքների վրա ծախսել իր եկամուտից 50,000 ոսկի. բայց մենք մտադիր ենք առաջարկ ներկայացնել կենտրօնական կառավարութեան, որ 10 տարվայ ընթացքում բացի վերոյիշեալ գումարից իրաւունք ունենանք ծախսել 1.000,000 ոսկի ևս։ Ժողովը մտադիր է իրագործել պետական տուրքերի հետ միաժամանակ գանձված կրթական տուրքը համեմատական չափով թիւրքերի և հայերի դպրոցներին առանձին-առանձին բաժանումն ու յանձնումը։ Մտադիր ենք առաջարկներ անել, ծրագիրներ պատրաստել ճանապարհների շինութեան մասին, կամուրջների մասին, գիւղատնտեսական դպրոցներ, տիպար ագարակներ, մանկաբարձուհիների դպրոցներ, գեղատուններ հիմնելու մասին, անասնապահութիւնը կանօնաւորելու, վարակիչ հիւանդութիւնների դէմ կռուելու, նահանգի բոլոր կէտերում բժիշկներ, վիրաբոյժներ պահելու մասին, ճահիճները ցամաքեցնելու, ջրաբաշխութեան գործը կանօնաւորելու մասին և այլն։ Եւ դեռ շատ բաների մասին։ Ժողովը պիտի մտածի ժողովուրդների և ցեղերի եղբայրութիւնը տեական դարձնելու, օսմանեան ազգերի և ցեղերի միութիւնը (?) իրականացնելու մասին, և վերջապէս ոչ մի ջանք պիտի չը խնայենք, որ ժողովուրդը դառնայ պոհ ու երջանիկ...

Ու երբ իմ խօսակիցը ոգևորված դեռ ցանկանում էր խօսումներ շռայլել, ես կամեցայ այդ բոլորի վրա սառը ջուր ածել և չը գիտեմ ինչու մի քիչ կոպիտ շեշտով հարցրի.

— Ժողովը արդեօք խորապէս, անկեղծ համոզվա՞ծ է իր անելիքների մասին թէ այդ բոլորը ասում-խօսում է սոսկ աչքի փոշի փչելու համար, մինչև անցնի սպասվող քաղաքական վտանգը։

Նա պատասխանեց։

Այդ պատասխանի մէջ ես մի անգամ ևս տեսայ ու համոզվեցի այն ճշմարտութեան, թէ թիւրքերը իսկապէս անհուն են առատ խոստումներ անելու մէջ, բայց երբ հերթը գալիս է գործադրութեան, այդտեղ նրանք երևան են բերում ինչ-որ ճակատագրական անընդունակութիւն, անշնորհքութիւն ու իրանց խոստումի ամբողջ սնանկութիւնը։

* * *

Ուրեմն այսպէս։ Թիւրքիան սկսել է լուրջ, գործնական բարեկարգութիւնների։

Աչքալուսութիւն։

Մի քանի ամիս է, որ Երզրում են ժամանել բազմաթիւ ինժեներներ։ Ստամբուլի կառավարութիւնն է նրանց ուղարկել ծրագրված (ու երբէք չը գործադրվելիք) ճանապարհների համար։ Ժողովուրդը տեսնում է ինժեներներին և ուրախանում, սովորված է լինում հաւատալ, որ ահա Թիւրքիան սկսել է րէֆօրմների։

Բայց ինժեներների այդ սուսեր խումբը եկել ու մնացել է Երզրումում։ Անգործութիւնից ձանձրանում են։ Հրահանգ են սպասում։ Հրահանգը ուշանում է։ Ոչի՛նչ։ «Շտապելը լաւ բան չէ, փորձանք կը բերի»—ասում է թիւրքական առածը։ Թող շատ չը լինի, ուշ լինի։ «Եավաշ-եավաշ»...

Ծանօթանում եմ ինժեներներից մէկի հետ և հարցնում.

— Ահա ամառը անցնում է և դուք դեռ գործի չէք սկսել, երևի ձմռանն էք սպասում...

— Մեր թիւրք կառավարութիւնից—պատասխանում է ինժեները,—աւելին սպասել յիմարութիւն է. երևակայեցէք, ամսական 12,000 ոսկի են վճարում ինժեներներիս, ու 7—8 ամիս է ոչ մի գործ չենք արել, սպասում ենք. թէ ինչո՞ւ, մենք էլ չը գիտենք. այսօր-էգուց, այսօր-էգուց։ Ահա շուտով կը հասնի ձմեռը, և մենք կը շարունակենք ստանալ ռոճիկը, մինչև բացվի նոր գարունը։ Այսպիսով ճանապարհների շինութեան յատկացված գումարները հալչում են որպէս ռոճիկ միայն, իսկ ճանապարհները դարձեալ մնում են նախկին աւերակ վիճակում։ Անցեալ տարի Երզրումի նահանգի շօսէների շինութեան համար յատկացված 8000 ոսկի գումարից 2000 ոսկին է միայն ծախսվել բուն շինութեան գործի վրա, իսկ 6000 ոսկին վճարվել է պաշտօնեաներին որպէս ռոճիկ...։ Բան սպասել յիմարութիւն է. մենք թիւրքերս մարդ չենք լինի. բայց իմ ի՞նչ դարդն է. թող ռոճիկները կանօնաւորաբար վճարեն՝ դրանից յետոյ այսպէս կառավարութեանն էլ ու այսպէս հայրենիքին էլ խերը անիծած...

Պատկերը կատարեալ է։

Ամեն ինչ կը լինի, թող շուտ չը լինի, ուշ լինի։ «Ինշալլահ, ինշալլահ»։

Շտապելը փորձանք կը բերի։

«Եավաշ-եավաշ»... Քուրմ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

—o—

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԻ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ*)

(Նիստը շարունակվում է Րօձեանկօյի նախագահութեամբ)

—

Ստենօգրաֆիական հաշիւ յունիսի 6-ի նիստի

Կոմս Բօբրինսկիի ճառը

(Տուլայի նահանգի պատգամաւոր)

Ես ձեզ խնդրում եմ վերադառնալ այն խնդրին, որն, ինչպէս Դումայի անդամ Միլիւկովի կողմից չափազանց լրջօրէն քննութեան ենթարկվեց, և դառնալ այն տրամադրութեանը, որի մէջ էինք այդ ժամանակ։ Նախապէս թոյլ տուէք ինձ բոլորովին անձնապէս իմ կողմից մի քանի խօսք ասել խնդրի առիթով, որի համար ես հայեացքների փոխանակութիւն չեմ ունեցել այն ֆրակցիայի անդամների հետ, որին ես պատկանում եմ, և ուստի իմ ճառի այդ մասում ամբողջ պատասխանատւութիւնը բացառապէս ինձ վրա եմ ես վերցնում լիովին։ Նախ քան Դումայի անդամ Միլիւկովի հետ վիճաբանութեան մէջ մտնելը—բայց պէտք է մի փոքր զբաղվեմ ես դրանով—պէտք է ասեմ, որ նրա ճառի մի մասի հետ ես կատարելապէս համաձայն եմ։ Ես գտնում եմ, որ նա բոլորովին ճիշտ կերպով մատնանշեց այն բանի վրա, որ մենք Ռուսաստանում բաւարար լրջութեամբ չենք նայում, բաւարար չափով չենք ուսումնասիրում, մեր մամուլը հարկաւոր ուշադրութիւն չի դարձնում չափազանց լուրջ մի խնդրի՝ հայկական հարցի վրա։ Եւ, պարոնայք, դարձեալ Դումայի անդամ Միլիւկովը բոլորովին ճիշտ կերպով ցոյց տուեց, որ հայկական հարցը այժմ դառնում է գերմանա-հայկական հարց, որովհետև, եթէ մեր դիպլօմատիան այդ մասին տեղեկութիւն չունի, եթէ դիպլօմատիան անտարբեր է ճիշտ այնպէս, ինչպէս որ հասարակական կարծիքը դէպի այդ ամենալուրջ հայկական հարցը, ապա Գերմանիան, իրապէս, չէ յօրանջում և գերմանացիները նոյնպէս չեն համբերի դատարկութիւն հէնց այնտեղ, ուր մենք երևան չենք հանում մեր գործունէութիւնը Մերձաւոր Արևելքում, այնտեղ գերմանացիներն իսկոյն էլ հանդէս են գալիս և առնում այն, ինչ իրանց հարկաւոր է։ Պարոնայք, հայկական հարցը կարևոր է մեզ համար ոչ միայն այն պատճառով, որ այդ մեր սահմանի վրա ապրող մի ժողովրդի հարց է, այլ նա կարևոր է նրա համար, որ հայ ժողովուրդը բռնում է մի տարածութիւն, որը յատկապէս միանում է այն երկաթէ շղթաներին, այն երկաթէ ցանցին, որը Գերմանիան այժմ ցանկանում է իր ձեռքը գցել և որով կամենում է նա հրնձել Ռուսաստանի ամբողջ հարաւային մասը, շղթան, որը սկսում է Դունայից, անցնում է Բալկանեան թերակղզով, ապա Բօսֆօրով, Փոքր-Ասիայով և, վերջապէս, միանում է մի կողմից Հայաստանում, իսկ միւս կողմից Պարսից ծոցում։ Եւ մենք պէտք է գործ դնենք մեր բոլոր ջանքերը, որպէս զի այդ շղթան չընդարձակվի. դրանից զատ, չէ կարելի մոռանալ, որ հայ ժողովուրդը մեզ համար հանդիսանում է քրիստոնեայ ժողովուրդ, շատ մօտ թէ դօգմաներով, թէ ծիսակատարութիւնով և թէ տրադիցիաներով, չափազանց մօտ մեր ուղղափառութեան։ Եւ ես միանգամայն համակարծիք եմ Դումայի անդամ Միլիւկովի հետ, թէ այն անբաւականութիւնը հայերի մէջ, որը երևան եկաւ 1905—1906 թ. և որը այժմ, փառք Աստուծոյ, չը կայ, ես այդ հաստատ գիտեմ. առաջ եկաւ մասամբ, ես չեմ ասի՝ ամբողջովին, բայց մասամբ սխալ քաղաքականութիւնից եկեղեցական կալուածների գործում։ Եւ ես մէկն եմ նրանցից, որոնք շատ մեծ բաղդաւորութեամբ, ուրախութեամբ ողջունեցին առաջին քայլերը, առաջին քայլերից մէկը նոր փոխարքայ կոմս Վօրօնցով-Դաշկովի, որի ընդհանուր քաղաքականութեան հետ ես, կարող է լինել, շատ բանում համաձայն չեմ, բայց նրա առաջին քայլերը այդ յատկապէս հայ եկեղեցական կալուածների աւտօնօմ կառավարութեան վերականգնումն է։ Եւ մենք, որ երկրորդ Պետական Դումայումն էինք, իսկ այնուհետև երրորդումն էլ, մենք պարզ կերպով տեսնում էինք հայ ժողովրդի էվօլիւցիան, էվօլիւցիան դէպի լաւը։ Մենք տեսնում էինք հայ ժողովրդի ներկայացուցիչներին երկրորդ Դումայում ծայրայեղ ձախակողմեան աթոռների վրա նստած և ամենախռովայոյզ ճառեր արտասանելիս, ոչ միայն իրանց հայկական հարցի, այլ և համապետական խնդիրների շուրջը։ Այնուհետև մենք տեսանք արդէն երրորդ Դումայում հէնց այդ նոյն ներկայացուցիչներին, որոնք բոլորովին փոխվեցին և եղան չափաւոր, խելահաս պետական ուղղութեան արդէն այնքան իսկ անկեղծ ներկայացուցիչներ։ Եւ մենք հիմք ունենք կարծելու, յուսալու և հաշւի առնելու, որ այդ տրամադրութիւնը չի հանդիսանայ Դումայի անդամ՝ օրինակ՝ Սաղաթէլեանի, եզակի տրամադրութեան արտայայտութիւն, այլ որ նա անցաւ նոյնպէս ամբողջ հայ ժողովրդի միջով։ Ես այդ անկեղծօրէն կամենում եմ և համոզված եմ, որ եթէ այս այսպէս է, ապա մենք, նացիօնալիստներս, որոնց ամենից շատ, այսպէս ասած, կտրուկ, ամենից շատ անհաշտ են համարում, այնուամենայնիւ, միշտ այդպէս պէտք է վերաբերվենք Ռուսաստանի դէպի բոլոր միացեալ ազգութիւնները, որոնք ըմբռնում են մեծ միացեալ Ռուսաստանի նշանակութիւնը, որոնք սիրում են նրան, որոնք ուզում են աշխատել նրա մէջ, մենք միշտ նրանց կը մեկնենք եղբայրական ձեռք։ (Ծափ. աջից և կենտրօնի աջակողմեան մասում)։ Եւ այստեղ, երբ Դումայի անդամ Միլիւկովը խօսում էր հայկական հարցի մասին, ես նրա հետ բոլորովին համաձայն էի, բացի մի բանից։ Նա ասում էր. յիշեցէք Դաշնակցութեան պրօցեսը. ասա արդարադատութիւնն այստեղ դէպի հայերը այնքան անողորմածաբար վերաբերվեց։ Ես բաղդաւոր եմ՝ յայտարարելով, որ սրանում Դումայի անդամ Միլիւկովը սխալվում է։ Ես չը պէտք է խօսեմ նախնական քննութեան մասին. դուք գիտէք այդ գործը, և մենք բոլորս ցաւում ենք այդ գործի համար. բայց մենք բոլորս նոյնպէս շատ լաւ գիտենք, որ հէնց կառավարիչ սենատը, որը նայեց այդ գործը—ես այս ասում եմ մեղադրեալների պաշտպանների, բայց ոչ թէ աջակողմեան, այլ ձախակողմեան կուսակցութիւնների անձանց խօսքերի հիման վրա, անձեր՝ որոնք ինձ այս մանրամասն պատմեցին—ինքը կարողացաւ զատել ամբողջ կասկածելին և բացառապէս անվիճելի ցուցմունքների և անվիճելի փաստաթղթերի հիման վրա վճիռ արձակեց։ Այդ պրօցեսի դատապարտեալներից մէկը, երկրորդ Պետական Դումայի իմ ընկերը, ինձ ասաց. «Այդ պրօցեսը ցոյց տուեց մեզ, հայերիս, որ Պետերբուրգում դատարան կայ»։ Ուստի և այն ամբաստանութիւնը, որն այստեղ Պետական Դումայի անդամ Միլիւկովը արաւ այդ դատարանի վերաբերմամբ, անարդարացի է։

*) Տես «Մշակ» № 141.

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

28 յունիսի

Սալօնիկ.—Երէկ առաւօտ յոյները գրաւեցին Սարումիցան, գերելով 700 բօլգարի։

Գլխաւոր բանակից տեղեկացնում են. «Բօլգարական զօրամասը փորձեց Պետրիչն անցնելու, բայց յետ մղվեց յոյներից, որոնք տիրացան 15 թնդանօթի։ Մի ուրիշ տեղում յունական մի գումարտակ երկարատև կռւից յետոյ գերեց 3 օֆիցերի և 363 զինւորի։ Պետրիչը դեռ բօլգարների ձեռքումն է»։

—

Աթէնք.—Պաշտօնական օրգանում հրատարակված է թագաւորական հրովարտակը 40 միլիօն դրախմի փոխառութիւն կնքելու մասին։

Յոյն զօրքերը շարունակեցին հալածել թշնամուն։ Բէտիշի կիրճում սկսված կռւի մէջ բօլգարները լիակատար պարտութիւն կրեցին։ Յոյն զօրքերը հալածեցին հակառակորդին մինչև Սարումիցայի հովիտը։ Յոյն զօրքերի ձախ թևը այսօր կռւեց Դէմիր-Հիսարի մօտ, շարունակելով յետ վանել թշնամուն։

Սկսում են ստացվել հայրենասիրական նուիրատւութիւններ։ Հարուստ յոյն Զախարօվը Վենիզէլոսի տրամադրութեան տակ է դրել մի միլիօն դրախմ։

—

Բելգրադ.—«Պրես Բիւրօն» հաղորդում է. «Երէկ սերբիական զօրքերը ճակատամարտեցին ընդարձակ տարածութեան վրա։ Հալածելով թշնամուն Մակեդօնիայի հարաւում, սերբիական զօրքը գրաւեց Ռադօվիշտան։ Հիւսիսում սերբ-բօլգարական սահմանագլխին բօլգար զօրքերը ցիրուցան արվեցին և ջարդվեցին զանազան կէտերում։ Սերբերը Ռադօվիշտան գրաւելուց յետոյ կապ հաստատեցին Սարումիցան գրաւած յոյն զօրքերի հետ։ Այժմ կարելի է ասել, որ բօլգարները տանուլ տուին մակեդօնական պատերազմում»։

—

Սօֆիա.—Սերբերը նահանջում են ամբողջ գծով, հալածվելով բօլգարներից։ Էյրի-պալանկայի շրջանում բօլգարները գրաւել են կարևոր դիրքեր։ Գերի են ընկել 8 սերբ օֆիցեր և 340 զինւոր։

Նաչէվիչը պաշտօն ունի քննել Բ. Դրան հետ այն երկիրը դատարկելու մասին, որ վերադարձվում է Թիւրքիային Լոնդոնի հաշտութեան պայմանագրի հիման վրա։

—

Սօֆիա.—Պաշտօնական «Բուլգարիան» նորից գրում է, որ բօլգարների յոյսը դրված է սլաւօններին հովանաւորող Ռուսաստանի վրա։

Բօլգարական գործակալութիւնը հերքում է Աթէնքից տարածված տեղեկութիւնը, թէ բօլգարները պարտվել են Սարումիցայի վիճակում Պօտուրինօյի մօտ։

Կառավարութիւնը ազգային ժողովին ներկայացրեց ֆրանսիական Կրեդի-Մօբիլիէի հետ կապված պայմանագիրը Սալօնիկ—Կ. Պոլիս երկաթուղու ակցիաները յետ գնելու մասին։

Բօլգարական գործակալութիւնը կտրուկ կերպով հերքում է այն տեղեկութիւնները, թէ իբր բօլգարական զօրքը պարտութիւն է կրել Կօչանի շրջանում։ Իշտիբից բօլգարները հեռացան ոչ թէ սերբերի աջողութիւնից, այլ ուրիշ ենթադրութիւններով։

ՌՈՒՄԻՆԱԿԱՆ ԶՕՐՔԸ ԲՈԼԳԱՐԻԱՅՈՒՄ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

28 յունիսի

Սօֆիա. (Ճեպընթաց).—Առ. ժամը 5-ին ռումինական հեծելազօրը մտաւ Բալչիկ շրջանի Սպասօվօ գիւղը։

—

Վիէննա. (Ճեպընթաց).—«Կոր. Բիւրօյին» հեռագրում են Բուխարէստից. «Ռումինական կառավարութիւնը վճռեց երէկ տեղեկացնել բօլգարական կառավարութեանը, որ ռումին զօրաբանակը մտնում է բօլգարական երկիրը. Ռումինիան կը մասնակցէ Եւրօպական Թիւրքիայի երկրի վերջնական բաժանման մասին կայանալիք բանակցութիւններին»։

—

Սօֆիա.—Բօլգարական գործակալութիւնը հաղորդում է. «Այն րօպէին, երբ Ռուսաստանը միջնորդում էր Բօլգարիայի, Սերբիայի և Յունաստանի միջև միջադէպը դադարեցնելու համար և երբ Բալկաններում խաղաղութիւնը ապահովված էր համարվում, ռումինական կառավարութիւնը բօլգար կառավարութեանը Սօֆիայի իր դեսպանի միջոցով մի նօտա յանձնեց, որի մէջ, յենվելով յիշեալ միջադէպի վրա, տեղեկացնում է, թէ ռումին զօրքին հրամայված է մտնել Բօլգարիա։ Այդ դրութիւնը նկատի առած՝ բօլգարական կառավարութիւնը պատուիրագրեց զինւորական իշխանութիւններին ոչ մի դիմադրութիւն ցոյց չը տալ ռումինական իշխանութիւններին»։

—

Սօֆիա.—Կէսօրից յետոյ ռումինական հեծելազօրը գրաւեց Դօբրիչի շրջանի բոլոր գիւղերը։ Առաւօտեան ռումինները, գրաւելով Ջիհուտ-քեօյ հեռագրական կայարանը, շարժվեցին դէպի Դօբրիչ, ուր ապաստանել են շատ փախստական կանայք, երեխաներ և ծերունիներ։

—

Սօֆիա.—Ռումինական դեսպան Գիկան վաղը առաւօտեան մեկնում է Սօֆիայից դեսպանատան բոլոր անդամների հետ, յանձնելով գործերը իտալական միսսիային։

—

Բեռլին.—Ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, ռումինական զօրքերը կէս օրին մտել են Բօլգարիայի սահմանները։

—

Վիէննա.—«Կոր. Բիւրօյին» հեռագրում են Բուխարէստից, որ պարլամենտը գումարվել է 3 օրով։ Ստոյգ աղբիւրից տեղեկացնում են, որ պարլամենտը գումարվել է որոշում կայացնելու ռումինական զօրքով արտասահմանեան մի երկիր գրաւելու մասին։

—

Կահիրէ.—Ռումինիայում յայտարարված զօրաժողովի պատճառով Ալէքսանդրիայի և Կօնստանցայի միջև ռումինական նաւագնացութիւնը կանգ է առել։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

28 յունիսի

Կ. Պոլիս.—Չաթալջա եկած Նաչէվիչը անմիջապէս այցելեց Օսման Նիզամի-փաշային և խօսակցեց նրա հետ կէս ժամ։ Նաչէվիչը յանձնեց Բօլգարիայի պատասխանը Մարմարա ծովի ափերը մաքրելու առիթով, որին Բօլգարիան համաձայն է որոշ պայմաններով։ Երեկոյեան մինիստրների խորհուրդը քննելու է Բօլգարիայի պատասխանը։

—

Վիէննա.—Լրագիրները ցաւ են յայտնում բօլգարական զօրքի պարտութիւնների առիթով, որ յարակից է աւստրօ-ունգարական քաղաքականութեան պարտութեանը։ «Նէյէ-Ֆրեյէ-Պրեսսէն» գրում է. «Եռապետեան դաշնակցութեան արևելեան թևը կոտրված է։ Այդ անաջողութիւնը աւելի ազդու է Աւստրօ-Ունգարիայի համար։ Մենք անկարող եղանք թեքել Սօֆիային մեր կողմը և եթէ ոչ բոլորովին կորցրել ենք Բուխարէստը, գոնէ նրան չը պահեցինք մեր քաղաքականութեան ազդեցութեան շրջանում։ Ապագայ ճգնաժամերի դէպքում մենք այլևս ոչինչ անել չենք կարող Բուխարէստում»։ Լրագիրը խորհուրդ է տալիս Աւստրիային այսուհետև այլ քաղաքականութիւն վարել Սերբիայի վերաբերութեամբ։ «Ցէյտը» խորհուրդ է տալիս պաշտպանել Սերբիային, եթէ Ռուսաստանը այնքան էլ չընդառաջէ Սերբիայի պահանջներին։

Դունայի նաւային ընկերութիւնը դադարեցրեց մարդատար ու ապրանքատար հաղորդակցութիւնը Դունայի վրայով։

—

Ուսկիւբ.—Ականաւոր սերբ և բօլգար գործիչների և տեղական հոգևորականութեան ժողովում վճռվեց եկեղեցիների միացման հարցը։ Բօլգարները գրաւոր կերպով խնդրում են ընդունել իրանց տիեզերական պատրիարքարանի հովանաւորութեան ներքոյ։

—

Թէհրան.—Պարսից կօզակները Գէրջուբին մտնելիս, քիւրդերը փախուստի դիմեցին։ Կօզակները հալածում են Սալար-ուդ-Դօվլէին։

Կատաղած բախտիարների և ժանդարմների զինված ընդհարումները վերջացան։

—

Վիէննա.—«Ալբանիշէ Կոր.»-ի ասելով՝ Էսադ փաշան այցելել է Բերխտօլդին և զրուցել է նրա հետ Ալբանիային վերաբերող հարցերի վերաբերմամբ։

—

Հաագա.—Լրագիրները ուրախանում են, որ շուտով վերջանալու է եղբայրասպան կռիւը, ողջունելով որ այժմ Ռուսաստանին է մնում ասել վճռական խօսք։ «Նարօդնի-Լիստը» կոչ է անում բալկանեան սլաւօններին ընդառաջել միմեանց, կանօնաւորել վիճելի հար-

ցերը, կնքել նոր բալկանեան դաշնակցութիւն։

—

Ցէտինիէ. — Պաշտօնական «Գլաս Չեռնոգորցայի» յաւելուածում հրատարակված է Նիկոլայ թագաւորի հրովարտակը։ Թագաւորը շնորհակալութիւն է յայտնում չեռնոգորցի զօրքերին ցոյց տուած քաջութեան համար և յոյս արտայայտում, թէ եղբայրական արիւնով ոռոգված դաշտում կաճէ սլաւոնական միութեան նոր ամուր ծառ։

—

Լօնդօն. — Լիվերպուլում սուֆրաժիստուհի Բինգբին յայտնեց ոստիկանական դատարանին, որ սըր Վիլեամ Լիվօրի տունը հրդեհեց նա իբրև ցոյց յօգուտ կանանց ընտրողական իրաւունքի։ Մանչեստէրում ոստիկանութիւնը գրաւեց կանանց ընտրողական իրաւունքի դաշնակցութեան շէնութիւնը, որ համարվում է ակտիվ կազմակերպութեան կենտրոն։

Համայնքների պալատում ընտրողական իրաւունքի օրէնագծի քննութեան ժամանակ մի անյայտ մարդ վերնասրահից աղաղակեց «Արդարութիւն կանանց վերաբերութեամբ» և կրակեց մի անգամ, բայց երևոյթին երեխաների ատրճանակից։ Մի ուրիշը դահլիճ նետեց մի կապոց բրօշիւրներ կանանց ընտրողական իրաւունքի մասին։ Երկու ցուցարարներին հեռացրին վերնասրահից։

—

Դուբլին. — Գլխաւոր պօստատանը թղթակցութիւնները դասաւորելու ժամանակ պայթեց մի ծրար, որ սուֆրաժիստուհիները հասցէագրել էին պատգամաւոր Րէդմօնդին։

—

Հաագա. — Վիլհէլմինա թագուհին կաբինէտ կազմելը յանձնեց լիբերալ-դեմօկրատ պատգամաւոր Բօսին։ Նոր կաբինէտը բաղկացած է լինելու ձախակողմեան պատգամաւորներից։

—

Բերլին. — «Հօհենցօլերն» զբօսանաւով ժամանեց Վիլհէլմ կայսրը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Կովկասեան հայ-վրացական կեանքի մէջ շատ անգամ տեղի են ունենում այնպիսի երևոյթներ, որոնք տեղական ազգայնական տենդենցով տարված մամուլի կողմից շատ անգամ հայ-վրացական փոխ-յարաբերութիւնների վատթարացման և շօվէն կրքերի ստեղծման պատճառ են դարձվում, երբեմն մինչ այն աստիճան, որ անհրաժեշտութիւն է զգացվում տեղական սոլիդ հիմնարկութիւնների և գործիչների հեղինակաւոր ձայնը լսելի դարձնելով՝ վախճան տալ շօվէն մամուլի գրական շանտաժին։

Հայ-վրացական համերաշխութեան անկեղծ բարեկամների կողմից բազմիցս խօշոր ճիգ ու ջանքեր են թափվել, որպէսզի ազգայնական սուր բաղխումների ընթացքում՝ չէզոքացվեն բացասական ուժերի խարդաւանանքները, սակայն պիտի խոստովանել ի դէպ, որ երբեմն այդօրինակ քայլերը անզօր են գտնվել խառնակիչների տխուր գործերը անվնաս դարձնել, քանի որ երկու եղբայր ազգերի սոլիդարիտէի (համերաշխութիւն) առաքեալների քայլերը, ինչպէս մամուլի, նոյնպէս և հասարակական կեանքի մէջ առհասարակ և մեծ մասամբ կրել են ինդիվիդուալ — անհատական — մասնաւոր բնոյթ, որպիսի հանգամանքի շնորհիւ է, որ այդպիսի յորդորներն ու լուսաբանութիւնները համերաշխութեան փրկարար սկզբունքների՝ չեն գտել իրանց համար արգաւանդ հող և շատ անգամներ մնացել են «ձայն բարբառոյ յանապատի»։

Իսկ եթէ երբէք երբեմն-երբեմն եղել են դէպքեր, երբ երկու ազգերի լուսամիտ գործիչների ճիգերը և խրատները բանիմացութեան՝ ունեցել են դրական արգասիք, ապա դրանք եղել են արդիւնք յոյժ մեծ չափով ուժերի լարման և անդուլ անդադրում աշխատանքի, մեծաքանակ կոչ-յորդորների, որոնցով լցված են եղել տեղական լուսամիտ մամուլի էջերը։

Ամեն անգամ, երբ տեղի են ունեցել հայ-վրացական կեանքի մէջ այսօրինակ բաղխումներ, մենք, որպէս այս ուղղութեամբ գործող համեստագոյն գործիչներից մէկը, որ օկուրման, գիտակ է երկու ազգերի կեանքի մէջ կատարվող անցուդարձերին, շատ անգամներ առիթ ենք ունեցել խօսելու մեզ համամիտ և նոյնանման ուղղութեամբ աշխատող վրացի գործիչների հետ մեզ շահագրգռող համերաշխութեան գաղափարի կենսագործելու միջոցների մասին, սակայն մեր խորհրդածութիւնները չեն կարողացել դուրս գալ այլևայլ միջոցների առաջարկման շըրջանակից։

Վերջերս, մի զրոյցի ժամանակ, որ մենք ունեցանք վրաց անուանի և պատւամիտ գործիչ իշխան Գիգօ Դիասամիձէի հետ («Թեմի» թերթի խմբագիր), երկուստեք կայացրինք մի որոշում, նախապէս համաձայնութեան գալով, հետևեալ միջոցի նկատմամբ, որը հանդիսանում է ամենաբանականը՝ մինչև այսօր առաջարկված բոլոր միջոցներից։

Ահա այն.

1) Առաջարկել մամուլի միջոցով տեղական լուսամիտ գրական-հասարակական գործիչներին, պատշաճաւոր թոյլատւութեամբ, կազմել մի ընկերութիւն, որի նպատակը լինի հայ-վրացական կեանքի մէջ առաջ եկած թիւրիմացութիւնների և ազգային հողի վրա տեղի ունենալիք բաղխումների քննութիւնը և իր կարծիքի արտայայտումը։

2) Իւրաքանչիւր անգամ, երբ այս կամ այն հարցի պատճառով շօվէն մամուլը կը սկսէ մտքեր պղտորել, ազգային ատելութիւն սերմանել, ապա նոյն այս ընկերութիւնը, որպէս հեղինակաւոր և անաչառ տրիբունալ, կը բարձրացնէ իր ձայնը, սաստելով խառնակիչներին և պարզաբանելով այս կամ այն երևոյթը համաձայն առողջ, անկողմնակալ դատողութեան և ազատամիտ գաղափարների թելադրանքների, ի նկատի առնելով ազգային անտագոնիզմի ծնման պատճառ եղող արդի սօցիալ-տնտեսա-քաղաքական պայմանները, որպիսի լուսաբանութեան շնորհիւ խաւար ու նսեմ զարգացած տարրերի խառնակչին տեսողութիւնը և մթագնած միտքը կը պարզվին, որով և այլ ևս կը դադարեն խարդաւանանքների առարկայ լինելուց։

Ահա երկու գլխաւոր կէտերը մեր նախաձեռնութեան, որը առաջարկում ենք Գ. Դիասամիձէի հետ միասին հասարակական-գրական մեր առաջադէմ գործիչներին, յոյս ունենալով որ նրանցից իւրաքանչիւրը կարտայայտվի տեղական մամուլի էջերում և ձայն կը տայ յօգուտ վերը ակնարկված ընկերութիւնը կազմելու գաղափարին։

Կեանքը և ապագայ գործունէութիւնը կը գծէ յիշեալ օգտակար ընկերութեան գործունէութեան ընդարձակ շրջանակները։

Մեզանից իւրաքանչիւրը եթէ գիտակցօրէն չափէ ու կշռէ մեր առաջարկութեան իղձան, խորապէս վստահ ենք, որ պիտի համամտէ մեզ, եթէ երբէք ամեն մի առաջադէմ գործիչի համար թանգ է հայ-վրացական համերաշխութիւնը։

Մեր առաջարկած այսպիսի տիպի ընկերութիւնը անհրաժեշտ ինստիտուտ է և արդի կեանքի թելադրանքի արդիւնք։

Մի այլ անգամ մենք կը խօսենք նրա այլ օգուտների մասին, իսկ առ այժմ կողմենք այս կարևոր ինստիտուտը։

Ցար. Գասպարեան

ԳԱՆՁԱԿԻ ԴԷՊՔԸ

«Ցուր իշխանութիւն, փորձեա զհաւատ»

Գանձակի ս. Լուսաւորիչ եկեղեցու երկսեռ դպրոցի կեանքում ստեղծվել է դպրոցին ոչ պատուաբեր մի դրութիւն։ Այդ դրութիւնը ստեղծել է ուսուցչական կազմը հանդէպ իր աւագով՝ իր անտակտ, կրքոտ տենդենցիաներով միմեանց հետ ունեցած անձնական հաշիւները լուծելու դիտաւորութեամբ։ Այդ դրութիւնն ստեղծող պատճառը այնքան ստոր, այնքան գէշ է, որ գրչի տակ առնելը գրողի համար անպատուաբեր կը թւի, իսկ լռութեան տալը ուսուցիչների համար աւելի պատուաբեր։ Մենք վերջինը գերադասեցինք։

Դպրոցի հոգաբարձութիւնը իր սրտին մօտիկ ընդունելով դպրոցի շահերը, բարոյականը և նրանից անտեղի արատը սրբելու համար՝ մտնում է այդ ցաւոտ դրութեան մանրամասն քննութեան մէջ և, բոլոր հանգամանքները լրջօրէն կշռադատելուց յետոյ, որոշում է ամբողջ ուսուցչական խումբը առանց բացառութեան հրաժարեցնել, և իր այդ վճիռը յայտնում է ուսուցիչներին։ Այս գործելակերպը շարժում է ուսուցիչների զայրոյթը դէպի հոգաբարձութիւնը, այն հոգաբարձութիւնը, որը ոչ մի ջանք չէ խնայում զանազան միջոցներով դպրոցի նիւթականը ապահովել, որպէս զի մատաղ սերունդի դաստիարակութեան գործը աւելի փայլուն դրութեան մէջ դրված լինի։

Մեր նեղահայեաց փիլիսոփայ ուսուցիչները սկսում են իրանց թոյնը թափել հոգաբարձուների գլխին, չը զգալով իրանց զարշահոտ արարմունքները։ Ուսուցիչներից մէկը, որ համարվում է գործի և օրվայ հերոսը, իրան շատ մօտիկ ծանօթ թէ բարեկամ համարելով թեմական տեսչին և թէ կոնդը դէմ դրած հօրիզոնական առասպելական ուժին, հաւատի է, որ յամենայն դէպս, իր ամբողջ բացասական յատկութիւններով, պաշտպան կը գտնի թեմական վերատեսչի կողմից, ուստի և իր վստահութիւնը յանդգնութեան է հասցնում։

Այսպիսով մեր անմեղ դպրոցի շուրջը նորից սկսվում են հին երգերը երգվել, դպրոցի և ժողովրդի խաղաղ, անդորր կեանքը նորից ալեկոծվել. տխուր և անտանելի անցեալը իր վատթար կերպարանքով նորից սկսում է սողալով կեանքի լայն խաւերի մէջ փաթաթվել։ Զարհուրելի մտումներ, դաժան մտքեր...

Թեմական առաջնորդ Մեսրոպ սրբազանը, որին թէ մասնաւոր դրութիւններից, թէ հոգաբարձութեան արձանագրութիւններից և թէ զանազան բացատրութիւններից յայտնի է լինում գործը իր բոլոր մանրամասնութիւններով, մի օրով ժամանում է Գանձակ՝ դպրոցական կեանքը խաղաղեցնելու բարի ցանկութեամբ։ Բայց ցաւալի է խոստովանել, որ նա, սրբազանը, երբ երկու խօսքով կարող էր տեղն ու տեղը իր կրօնական վճիռը կարդալ և դրանով վերջ տալ անպատուաբեր խարդախութիւններին՝ քշելով այդ սրբավայրից չար սերմնացաններին, ոչինչ չարեց, առարկելով թէ Թիֆլիսից ամեն ինչ կը կարգադրէ։ Արդարև կարգադրեց։ Թիֆլիսից Գանձակ ժամանեց Արշակ Ցարութիւնեան, իր անցեալով ամենիս յայտնի գանձակեցի Ջամալի անդրանիկ որդին, ունենալով իր ձեռքին սրբազանից ստացած հրահանգը, այն է՝ կիրակի օրը հրաւիրել ծխականների ժողով, որը ընդունելով որպէս վերջինը—որովհետև այդ՝ ըստ էութեան երրորդ ժողովն է լինում—ընտրել երկու թափուր տեղի համար երկու հոգաբարձուներ, հոգաբարձութեան կազմը լրացնելու նպատակով։ Մինչդեռ ուսուցիչների նկատմամբ—չը նայած որ բացատրութիւններ արդէն ընդունել է—սրբազանը խիստ խուսափում էր որևէ բան ասել։

Ա. Ցարութիւնեանը, ժողովականների առաջ կարդալով սրբազանի գրութիւնը օրվայ խնդրի մասին, յայտարարում է, թէ բացի այդ՝ սրբազանը բանաւոր յանձնարարել է նրան ծխականների վստահութիւնը հոգաբարձուների նկատմամբ հարցնել և, ծխականների կողմից նրանց մասին բացասական կարծիք ստանալու դէպքում, նա սրբազանից լիազօրված է հոգաբարձուներին հեռացնել պաշտօնից և նրանց տեղը նորերի ընտրութիւն կատարել։ Պարոնի այս տարօրինակ առաջարկութեամբ ծխականներից ոմանք ընդդիմացրին, ասելով թէ բանաւոր յանձնարարութիւնը առանց գրութեան՝ ծխականների առաջ արժէք չի կարող ունենալ, և թէ նա՝ Ցարութիւնեանը պարտաւոր է կատարել այն գրաւոր պատուէրը, որը ստացել է սրբազանից։ Ցարութիւնեանը մեծ ինքնավստահութեամբ բացատրեց ծխականների ժողովին, որ նրա համար սրբազանի բանաւոր յանձնարարութիւնը այնքան մեծ արժէք ունի, որքան և գրաւորը, և թէ նա իր առաջարկութիւնները կարող է կատարել որպէս թեմի առաջնորդ, շեշտելով թէ՝ իր արածները անփոփոխ կընդունվեն սրբազանի կողմից։ Մեզ թւում է, թէ Ցարութիւնեանը սրբազանի յանձնարարութեան միտքը լրջօրէն չի ըմբռնել թէ այսպէս և թէ այնպէս՝ շատ թէր և դէմ խօսակցութիւնից յետոյ օրվայ խնդիրը և նրա շուրջը կատարված պերճախօսութիւնները քամին տարաւ։ Ժողովը, հակառակ սրբազանի գրաւոր պատուէրի, արձանագրութեամբ վճռեց այդ օրվայ ժողովը ապօրինի համարել և նորից, ըստ կանօնադրութեան եկեղ. ծխ. դպրոցների, յետագայ կիրակի օրը նշանակել ժողով և այդ ժողովը համարել առաջինը. իսկ եթէ այդ օրը ծխականների ժողովը կանօնաւոր մեծամասնութիւն չը կազմի, նշանակել երկրորդը—մինչև երկու շաբաթ—և այդ ժողովում վճռել և լուծել բոլոր խնդիրները հոգաբարձութեան վերաբերմամբ։ Փաշայութիւնը այսպէս կնքեց ժողովը։ Այս դէպքում ինքնակոչ երևակայական սրբազանը աւելի զօրեղ, կորուկ գտնվեց, քան թէ պատուէր տուող բացակայ իսկական սրբազանը։ Միայն մի հարց պարոնին։ Եթէ այդ օրվայ ժողովը չի ընդունվում որպէս շարունակութիւն անցեալ երկու ժողովների և ճանաչվում է ապօրինի իր փօքրամասնութեամբ, ապա ուրեմն ո՞ր լօգիկայի հիման վրա է ընդունվում նրա կայացրած արձանագրութիւնը այս կամ այն հարցի վերաբերութեամբ։ Այսպիսի դէպքում արձանագրվում է՝ «ժողովը չը կայացաւ», ու նշանակվում է մի այլ ժողով առանց պատճառաբանութեան։

Սրբազանի Թիֆլիսից արած անտակտ կարգադրութիւնը—զանց առնելով տեղիս յաջորդին, որը նրա տեղական է համարվում—մի ցաւալի կացութիւն ստեղծեց դպրոցի կեանքում և ծխականների մէջ երկպառակութեան բոյնը հիւսեց։ Թափթփականութիւնը նորից պիտի ոտ կոխի մեր խաղաղ կեանքի շեմքի վրա։ Կը սպասենք այդ բաղդաւոր օրին՝ դրա բաղդաւոր հետևանքներին վկայ լինելու։

Սակայն մենք խորհուրդ կը տայինք և աւելի լաւ կը լինէր, եթէ Արշ. Ցարութիւնեանը իր համեստութեան չափը, սահմանը չը կորցնէր և այդպիսի միսիայով այլևս Գանձակ չը գար։ Քանի որ նա իր փառաւոր անցեալով մեզ գանձակեցիներիս յայտնի է և ուրեմն Գանձակում չի կարող հեղինակութիւն վաստակել։ **

Գանձակ, 26 յունիսի

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Կարկուտ Գանձակում

Գանձակ, 27 յունիսի

Ամսիս 26-ի գիշերը ժամը 1-ին տասը րօպէի չափ տեղացող կարկուտը փչացրեց արևին քրտինքով ձեռք բերած՝ գանձակեցոց այգիների որոշ մասերը։ Ինչպէս իմացանք, կարկտահար են եղել «Թօփչի» կոչված մասը, «Զօրի» այգիները ներքևի մասը և «Բաղմանլար» թաղամասը։

Այգեպանների պատմածներից երևում էր, որ վնասը մեծ չափերի է հասնում, և փչացված արտով զեկուցանում էին միմեանց, թէ ինչպէս բնութիւնը իր սև կնիքն է դրել խաղողի ողկոյզների վրա։

Պէտք է նկատած, որ վերջին ժամանակներս, շնորհիւ գիւղատնտեսական գիտելիքների նուաճումների, այգիները մեզանում մշակւում են կանօնաւոր կերպով և դրա հետ միասին մաքառում բոլոր տեղի ունեցող հիւանդութիւնների դէմ. և այդ տեսակէտից է որ այս տարի սպասվում էր չափազանց առատ բերք. բայց շնորհիւ բնութեան հասցրած պատահարի՝ ոչնչացան բոլոր աշխատանքները և այգեգործը զրկվեց այն սպասելիքներից, որը ակնկալում էր ստանալու առաջիկայ աշնանը։ Արդեօք չէ՞ր կարելի բնութեան այս չարիքի դէմ ևս կռւել միացած ույժերով, ինչպէս այդ տեղի է ունենում այլ երկիրներում, որպէս զի հնարաւոր լինէր հանգիստ սրտով ստանալ մայր հողի այն բարիքները, որով հնարաւորութիւն է տրվում կերակրելու ամբողջ երկրագնդիս բնակչութիւնը։

Ս. Զ.

—

Թեմ. դպրոցի նկարչ. ցուցահանդէսը

Շուշի, 24 յունիսի

Մի քանի օր սրանից առաջ տեղի ունեցաւ տեղիս Թեմ. դպրոցի դահլիճում՝ կլէրթվող, մատաղ սերնդի արտադրած իւղանկար ու ջրանկար նկարների անդրանիկ ցուցահանդէսը։ Նման ցուցահանդէս Թեմ. դպրոցն իր 75-ամեայ գոյութեան ընթացքում բնաւ չէ տեսել։

Մանուկ և պատանի նկարիչները դպրոցի դահլիճում, երկսեռ հասարակութեան առաջ, ցուցադրել էին, իբրև առաջին փորձ, իրանց ձեռակերտ նկարները։ Բնականից նկարել էին՝ գանգ, մարդ, քաղաք, գիւղ, եկեղեցի, աւերակներ և անասուններ, ծով, անձրևից յետոյ, արեւածագ և լուսնի ծագումը։ Ցուցադրված էին նոյնպէս՝ ճաշակով ընդօրինակած մանր-մունր նկարներ։

Իբրև առաջին փորձ անհրաժեշտ է գնահատել այդ գեղեցիկ աշխատանքները, գովասանքի ու խրախուսանքի արժանացնել դպրոցի սիմնակ, մանուկ և պատանի նկարիչներին, որոնց շարքերում աչքի էին զարնվում՝ Մովսէս Տէր-Ցարութիւնեան, Վաղարշակ Ղազարեան, Շմ. Շահնազարեան և Ցովհ. Տէր-Դանիէլեան (IV, III և I դաս. աշակերտներ)։ Սրանք փայլուն ապագայ են խոստանում, եթէ զարկ տան իրանց ընդունակութիւններին և ամբողջովին նուիրվեն գեղարուեստի այդ գեղեցիկ ճիւղին։

Անցորդ

—

Փչացած աշնանացան

Իգօբլինայա կայարան, 23 յունիսի

Արդէն հունձը սկսվում է մեզանում. հացաբոյսերի բերքն առատ է։ Սակայն աշնանացանի վերաբերմամբ չէ կարելի նոյնն ասել. աշնանացանը կատարելապէս փչացել է. երբ վեր ենք առնում աշնանացանի մի հասկ և տրորում մեր ափերի մէջ, տեսնում ենք, որ ցորենի փոխարէն ստացվում է սև մուր։ Գիւղացիք ասում են, որ այս տարի աշնանացանից կարող է ցորեն գոյանալ միմիայն 3%։

Գարին և գարնովկան շատ առատ են։

Ս. Եաղուբեան

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻ ԿՈՒՐՍԵՐԸ ԵՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ալէքսանդրօպօլ, 27 յունիսի

Այսօր առաւօտ արտասովոր կեանքի հետքերն նշանները ընդհանուր եղան. անասնաբուծական ցուցահանդիսավայրը շատ պելու պատրաստութիւն էին տեսած դեռ շատ վաղ առաւօտից։ Ժամը 12-ին մօտ Թիֆլիսից եկաւ սենատոր Վատացին մի քանի բարձրաստիճան հիւրերի հետ. այդ գնացքով եկան և գիտական համագումարի անդամներից մի քանի հոգի, իսկ Երևանից եկաւ նահանգապետ կոմս Տիզենհաուզենը։ Ժամը 1-ին պատուաւոր հիւրերը կայարանից գնացին ցուցահանդիսավայրը։ Ռուս և հայ հոգևորական դասը կատարեց պատշաճաւոր մաղթանք։ Սենատոր Վատացին, ցուցահանդէսի կոմիսար Ս. Քալանթարի ընկերոք, բացեց ցուցահանդէսը, որից յետոյ սենատորը կարճ, բայց իմաստալից բովանդակութեամբ յայտնեց իր գոհունակութիւնը և ցանկացաւ տեսնել ցուցահանդէսի բազմաւոր հետևանքները։ Խօսեցին Ս. Քալանթարը և քաղաքագլուխ Կ. Պ. Կամսարականը։

Ցուցադրված կենդանիների, թռչունների և մեղուաբուծական ու կաթնատնտեսութեան գործիքների այցը տևեց մօտ 2 ժամ. ամեն մի տեսակի ձիու, կովի, եզան, ոչխարի, այծի, խոզի, թռչունների մօտ կանգնելով շատ երկար, Ե. Վատացին մի առ մի քննեց և հետաքրքրական հարցեր տուեց. նա ամենաշատ ուշադրութիւն դարձրեց մանաւանդ խաշնարածական բաժնի վրա։ Այդտեղ Ս. Քալանթարի և դեպարտամենտի ունեցած խաշների ժողովածուի ղեկավար Տրիանդաֆիլովը ոչխարների և այծերի մասին տուեին մանրամասն զեկուցումներ։ Ցուցադրված էին մինչև 76 ոչխար՝ Թիֆլիսի նահանգի Վորոնցովկա գիւղից և Սարիղամիշի շրջանից։ Ցուցադրողներն էին յոյներ, հայեր և մօլօկաններ։ Կային անգօրեան 35 այծ, իսկ հասարակից՝ 10 հատ. դեպարտամենտի ժողովածուի մէջ կային 52 ոչխար և 5 այծ անգօրեան։ Այս ժողովածուն կազմված է 3 ամսվայ ընթացքում Կովկասի և Անդրկովկասի շրջաններից։

Ձիեր կային մինչև 100 հատ, կով և եզ՝ 100, գոմէշ 2 և բնաւ խոզեր մինչև 20 գլուխ։

Բոլոր կենդանիների համար էնթիզայ կոչվող 2 ընդարձակ բակերի պատերի մօտ ծածկոցներ էին շինված։

Գլխաւոր մուտքի աջ կողմը դրված էին վանդակներում 30 ընտանիք աղաւնեակ թռչուններ, 1 վանդակում ճագար, նրանց շարքում կարգով դրված էին Պարուսնկետի կաթնատնտեսական գործիքները և նրանց կողքին «Ալֆա-Լավալի» կաթնատնտեսական մեքենաները և գործիքները։

Ցուցահանդէսը թողեց բոլոր այցելուների վրա շատ լաւ տպաւորութիւն։

Մինչև պատուաւոր հիւրերի գալը մեծ բազմութիւնով լցված էին երկու մեծ բակերը։

Տնայնագործական և արդիւնաբերական ցուցահանդէսի այցը և բացումը եղաւ ժամը 3-ին. այս բաժանմունքն էլ շատ լաւ տպաւորութիւն թողեց բոլոր ներկայ եղողների վրա. սենատորը մի առ մի հարց ու փորձ արեց Աւետարանի դպրոցի ընդարձակ բակում դրված տեղային կերտուածք երկրագործական գործիքների մասին։ Նրանց բացատրութիւնը տալիս էր Ս. Աթանասեանը, իսկ սրահներում ցուցադրված կաթնատնտեսական, տնայնագործական և միւս արդիւնաբերական մասերի բացատրութիւնը տալիս էր Ս. Քալանթարը։ Առանձին ուշադրութեան արժանացան Հայ Գիւղատն. և Տնայնագ. Ընկ. արհեստանոցների գործուածքները, տեղային գործ գորգերը, կարպետները, երկաթեղէն շինուածքները, տեղացի օրիորդների և տիկինների ձեռագործները։ Քիչ հետաքրքրական չէր նաև երկու արլաների (պառաւ կանանց) ջահրի և սանտերքի վրա արած աշխատանքները։

Պատուաւոր հիւրերի գնալուց յետոյ ցուցահանդիսավայրի դռները բացվեցին հասարակութեան համար։

Անասնաբուծական բաժնում մուտքի տոմսակ ծախվեց այդ օրը 92 ր. 30 կ., իսկ տնայնագործական և արդիւնաբերական բաժնում՝ 70 ր. 54 կ.։

Ժամը 5-ին քաղաքային վարչութիւնը պատւեց հիւրերին թեյի նախաճաշով և յետոյ թէյով. հրաւիրվեցին մինչև 150 հոգի. ճաշի ժամանակ լուսանկարի գործիքը իր գործը կատարեց։

Ժամը 8-ին կայացաւ նիստ. պատուաւոր նախագահ ընտրվեց սենատոր Վատացին։ Նիստը բանալով, նա յայտնեց իր ջերմ գոհունակութիւնը՝ ինչպէս ցուցահանդէսների, նոյնպէս և սրտաբուխ ընդունելութեան մասին։

Ցետոյ տեղի ունեցան Վատացիի, քաղաքի զանազան հիմնարկութիւնների կողմից և դրսից ստացված ուղերձներ և յետոյ զեկուցումներ։ Ժամը 11-ին բոլորը գնացին քաղաքային ակումբը։ Այնտեղ տեղական նուագածուների նուագը, տեղական տարազով հագնված օրիորդները, տիկինները և երիտասարդները տեղական պարերով լի ու լի բաւականութիւն պատճառեցին ամենին, մանաւանդ պատուաւոր հիւրերին։

Սենատորը կէս ժամ մնաց ակումբում, իսկ նրա գնալուց յետոյ շատ շատերը մինչև լոյս շարունակեցին իրանց պարերը։

Ն. Ս.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Կովկ. ուսումն. շրջանի հոգաբարձու Ռուդոլֆը մեկնեց Բաթում ծանօթանալու համար ժամանակաւոր ուսուցչական դասընթացքների գործունէութեան հետ։ Բաթումից Ռուդոլֆը կանցնէ Անապա։ Ռուդոլֆի բացակայութեան ժամանակ նրա պարտականութիւնները կատարելու է Լօպատինսկին։

◆ Շուտով Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը պետական գանձարանից 800,000 րուբլի է ստանալու այն հողաբաժինների համար, որ գրաւել է երկաթուղային վարչութիւնը Նաւթլուղի կայարանի շուրջը։

◆ Ինչպէս մեզ տեղեկացնում են, Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան խորհուրդը 1913/4 թ. թ. նախահաշւի մէջ գաւառական 63 դպրոցների համար նպաստ է նշանակել ընդամենը 16,650 րուբլի։

◆ Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհուրդը ի նկատի ունենալով հայկական զանազան հաստատութիւնների մեծ պահանջը Ընկ. դահլիճից օգտվելու ներկայացումների, համերգների, երեկոյթների և դասախօսութիւնների համար, արդէն սկսել է մեծացնել ու վերանորոգել դահլիճն ու բեմը ճարտարապետ Դ. Զիլեանի և Ս. Լիսիցեանի ղեկավարութեամբ։ Դահլիճը պատրաստ կը լինի օգոստոսի վերջերը։

◆ Կ. Հ. Բ. Ընկ. իր վերջին նիստում «Աբովեան-Նազարեան» ֆօնդի տոկոսների բաշխումը բաժանեց մի քանի հայ կարիքաւոր գրագէտների մէջ։ Այս բաշխումը ինչպէս միշտ, այնպէս էլ ներկայ դէպքում կատարվում է առանց գրագէտների դիմումի, այլ իր և մասնաժողովի ունեցած տեղեկութիւնների հիման վրա։

◆ Թիֆլիսի փոխ-նահանգապետ Պանօվը յուլիսի առաջին օրերին մեկնում է արձակուրդ։

◆ Թիֆլիս եկաւ պարսից լուսաւորութեան մինիստր Միրզա Բզա Կան-Սալթանէն, որ երկար խօսակցութիւն ունեցաւ ժողովրդական կրթութեան մասին կովկ. ուսումն. շրջանի հոգաբարձու Ռուդոլֆի հետ։ Թիֆլիսից պրինցը մեկնում է Բագու մահմեդական դպրոցների հետ ծանօթանալու համար։

◆ Վաղը կը փակվի նկարիչ Գ. Բաշինջաղեանի ցուցահանդէսը Թիֆլիսի ժողովարանի շէնութեան մէջ։

◆ Թիֆլիսի Ժողովրդական Տան մէջ բա-

[illegible]

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

[illegible]

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

[illegible]

այդ «Փիւզանգ» անունը։ Պատմութիւնն ասում է, թէ ճանապարհորդութեան ձեռնարկողները հինգ բուդդայական կրօնաւորներ էին, որոնք 458 թւին այդ երկիրը գնացին բուդդայական կրօնը քարոզելու նպատակով։

Միւս կողմից, Մեկսիկայի հին պատմութեան մէջ յիշվում է, թէ հեռաւոր ու անծանօթ վայրերից տարօրինակ անձեր են եկել՝ մի նոր կրօնք քարոզելու նպատակով։ Կալիֆօրնիայի հարաւակողմը՝ Բահիա-Մագդալենա քաղաքում քարէ մի արձան կայ, որ ներկայացնում է չինացի այդ քուրմերից մէկին։ Մեկսիկայի շատ վայրերում գտնված՝ Բուդդայի հին արձանները ապացուցանում են, որ այս երկիրը դարեր առաջ ընդունել է երկնքի որդիների այցելութիւնը։ Հաւանօրէն այդ չինացիները Ամերիկա գնացել են դեռ այն ժամանակ, երբ Բէհրինկեան նեղուցը չէր բացված, և հին ու նոր աշխարհները այդտեղ միանում էին իրար մի պարանոցով։

◆ Վեհապետներն ի՞նչ են ծախսում իրանց հագուստի համար.—Բոլոր վեհապետների մէջ ռուսաց Ցարն է, որ ամենից լաւ է հագնվում։ Նիկոլայ II կայսրը մուգ, մանաւանդ գորշ գոյները շատ է սիրում։ Ամեն տարի 12,500 ֆրանկ է ծախսում իր հագուստների վրա, իսկ այս գումարի կէսը՝ մուշտակի վրա։ Միայն 7500 ֆր. յատկացնում է մուշտակապատ ձեռնոցների համար։

Գերմանական կայսր Վիլհելմ II տարեկան երկու զինւորին կօստիւմ է կարել տալիս իրա համար, իսկ իր հին հագուստները յատկացնում է բարեգործական նպատակների։ Անգլիայի Թագաւորն էլ իր հին հագուստները նոյն նպատակով զնում է իր Մեծի աշխարհակալութեան տակ։

Սպանիայի Թագաւորը, ընդհակառակը, իր հին հագուստները ծախել է տալիս և գոյացած փողը յատկացնում է հետևեալ տարվայ հագուստներին. Ալֆօնս XIII շատ է պաշտում բաց-գոյնի հագուստներից։ Մի անգամ 450 ֆր. ծախսեց՝ ոսկեգոյն հագուստ ունենալու համար։ Ինա Թագուհին, սակայն, հակառակեց նրա այդ ճաշակին, և Թագաւորը փոխեց իր հագուստը։

Անգլիայի Թագաւորն ամեն տարի կարել է տալիս 25 ձեռք զգեստ, իւրաքանչիւրը 275 ֆր. արժողութեամբ։ Իւրաքանչիւր հալստուխին վճարում է 32—50 ֆր., իսկ ամեն մի զոյգ կօշկին՝ 80 ֆր.։

Բոլոր Թագաւորներն էլ սիրում են ծուխ գործածել, բացի աւստրո-ունգարական վեհապետ Ֆրանց-Յովսէփ կայսրից, որ ոչ ինքն է գործածում և ոչ էլ թոյլ է տալիս, որ իր պալատում ուրիշները գործածեն։

◆ Լռասէր մի քաղաք.—Չիքագօյի քաղաքային վարչութիւնը որոշել է միջոցներ ձեռք առնել՝ քաղաքում լռութիւն հաստատելու համար։ Կարգադրվել է, որ կառքերի անիւները ռեզինով ծածկվեն, իսկ շրջիկ վաճառորդներին արգելվել է փողոցներում բղաւել։ Բայց ինչպէս լռեցնել աքաղաղների

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

[illegible]

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

[illegible]

դեսպան, անգլօ-ճապօնական դաշնակցութիւնը կնքող կոմս Գաեաշին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Հօֆմէյստէր կոմս Տօլստօյը Բարձրագոյն հաստատվեց Պետերբուրգի քաղաքագլխի պաշտօնում։

Ոստիկանութեան դեպարտամենտի փոխվերատեսուչ Վիսարիօնովը նշանակվեց մամուլի գործերի վարչութեան խորհրդի անդամ։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Զէմլինում սահմանված է կարանտին եկւորների համար։

ՄՕՍԿՎԱ։ «Голосъ Москвы» Թերթի խմբագիրը ենթարկվում է պատասխանատուութեան 1034-րդ յօդւածի երրորդ կէտով։

Նիկոլաէվեան կայարանում ամառային գնացքի խորտակումից սպանվեց 1, ծանր վիրաւորվեցին 7 հոգի. երկուսի ոտները կտրվեցին։

ՉԸ ՀԱՍՑՎԱԾ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

28 յունիսի

Բաթումից—Ադամեանցին, Բագուից—Խաչատուրօվին, Շուշայից-Բենիկին, Շամախուց—Ազաբալեանցին, Օդեսսայից—Արութինօվին, Շուշուց—Շահնազարօվին, Աղդամից—Երիցեանին։

Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ, Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ, Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ամենքից սիրված եմ

Ուղարկում եմ իմ լուսանկարը Ձեզ ի նշան իմ ազատութեան օնանիզմից, որից ես տանջվում էի ամբողջ 18 տարի։ Ես շատ այժմ եմ կորցրել, երբեք ուրախ չէի զգում ինձ, շարունակ ինչ-որ մի բան ինձ ճնշում էր. իսկ այժմ ինձ շատ ուրախ եմ զգում։ Ես ամաչկոտ էի կանանց շրջանում, դժգոհ էի ինքս ինձանից, իսկ այժմ լինում եմ ամեն տեսակ շրջաններում և ամենքից էլ սիրված եմ։ Հարիւր անգամ շնորհակալութիւն Ձեր «Բիօլա-Լաւլէյ» բուժիչ պրէպարատի համար։ Տ. Մ. Ն.

Եթէ Դուք հիւանդ էք ընդհանուր կամ սեռական թուլութեամբ, ունէք գլխացաւ, անքնութիւն, արեան թուլութիւն, տանջվում էք օնանիզմից ու նրա պակասութիւն, ունէք վախկոտութիւն, բոլոր յիշողութեան հետևանքներից, ունէք վախկոտութիւն, բոյլ յիշողութիւն, վեներական հիւանդ. հետևանքներ, եթէ Դուք ջղային էք, գրգռվող, յոգնած—խնդրէք դեղատանը մի տուփ «Բիօլա», սակայն իսկական «Բիօլա-Լաւլէյ»։ Դա յայտնի Դուք փայլուն հետևանքներ կը ստանաք։ Դա յայտնի գեղ է նէվրաստէնիայի դէմ և միանգամայն անվնասակար է։ Տեղեկ. համար կարելի է դիմել՝ С.-Петерб., отд. 3 частн. почтов. ящ. № 371.

(П. 81574) (յուն. 30)

НОВОЕ СРЕДСТВО ДЛЯ БѢЛИЗНЫ ЛИЦА и РУКЪ Т-во С. И. ЧЕПЕЛЕВЕЦКІЙ съ С-ми Москва ПРОТИВЪ МОРЩИНЪ и ЗАГАРА КРЕМЪ ПРИНЦЕССЪ

(М. 258851)

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿ

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԸՆԿԵՐՈՒԹ. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1) Լ. Ուօլէս. «Բէն-Հուր», հ. I Թարգմ. անգլ. Փ. Վարդանեանի — 75 կ.
2) Նոյն. հատոր II — 75 կ.
3) Շիրվանզադէ. «Արտիստը» — 25 կ.
4) Մուրացան. «Գէորգ Մարզպետունի», պատմական վէպ 1 ր. 20 կ.
5) Ժուկօվսկի. «Քնած արքայադուստրը», պատկեր. հեքիաթ, փոխ. Աթ. Խնկոյեանի — 15 կ.
6) Ստ. Տէր-Աւետիքեան. «Պատմուածքներ» — 50 կ.
7) Նար-Դոս. «Մահը», վէպ 1 ր. 20 կ.
8) Ռուբակին. «Ստորերկրեայ կրակ», պատկ., Թարգ. Մ. Պ. — 50 կ.
9) Չ. Դիկկէնս. «Դաւիթ Կօպպէրֆիլդ», պատկ. վէպ, Թարգ. Փ. Վարդանեան, մասն առաջին — 75 կ.
10) Նոյն. Մասն երկրորդ — 75 կ.
11) Նոյն. Մասն երրորդ — 75 կ.
12) Շիրվանզադէ. «Ժողովածու երկերի», հատոր IV 1 ր. 50 կ.
13) Դ. Դեմիրճեան. «Բանաստեղծութիւններ», հեղինակի պատկերով — 50 կ.

ՀԱՆՐԱՑԻՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

№ 1. Գաբրիէլ դ'Անունցիօ. «Ջիօկոնդա», ողբ. 5 արար., ֆրանս. Թարգ. Ս. Յակոբեան — 15 կ.
№ 2. Իլիա Ճավճավաձէ. «Մուրացկանի պատմածը», վրաց. Թարգ. Տ. Փիրումեան — 15 կ.
№ 3. Ա. Ահարոնեան. «Աստծու կրակը» — 15 կ.
№ 4-5. Իւշկեվիչ. «Թագաւոր», ռուս. Թարգ. Յ. Յովհաննիսեան — 30 կ.
№ 6. Յ. Մալխասեան. «Ցանցանքը» — 15 կ.
№ 7. Սէյրի. «Ծիլ ու ծաղիկ» — 15 կ.
№ 8-9. Ա. Տօլստոյ. «Իօանն Ահեղի մահը», Թարգմ. Տիգրան Յովհաննիսեան — 30 կ.
№ 10. Ա. Չեխօվ. «Պատմուածքներ», Թարգ. Ռ. Խան-Ազատ — 15 կ.
№ 11—12. Ա. Ս. Գրիբօեդօվ. «Խելքից պատուհաս», կօմ. 4 գործ., ոտանաւորով, Թարգ. Լ. Մանուէլեանի — 30 կ.
№ 13. Լօրդ Բայրօն. «Մանֆրէդ», անգլիերէն բնագրից Թարգմ. Տիրայր վարդ. — 15 կ.
№ 14. Գի-դը-Մօպասան. I «Ծարպագունդը», II «Զարդը», ֆրանս. Թարգ. Ռ. Խան-Ազատ — 15 կ.
№ 15. Վ. Վալադեան, «Բժիշկը», դրամա 3 գործ. — 15 կ.
№ 16—17. Կնուտ Համսուն. «Պանը», գերմ. Թարգմ. Աւ. Իսահակեան — 30 կ.
№ 18. Մարգար. «Վէպիկներ» — 15 կ.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

№ 1. Ստ. Տէր-Աւետիքեան. «Զաբարատիկ Թուղթը» — 8 կ.
№ 2. Մովսէս Ղուկասեան. «Նահապետական տունը» — 5 կ.

ՊԱՀԵՍՏԻ ԳՐՔԵՐԸ

Շիրվանզադէ. «Ժողովածու երկերի», հատոր I 1 ր. 50 կ.
Նոյն. Հատոր II 1 ր. 50 կ.
Նոյն. Հատոր III 1 ր. 50 կ.
4 հատորի գինը միասին 5 ր. —
Ղ. Աղայեան. «Հէքիաթներ» I — 15 կ.
» » II — 15 կ.
Յ. Թումանեան. «Սասունցի Դաւիթ» — 15 կ.
» » «Անուշ» — 15 կ.
» » «Լեգենդաներ» — 15 կ.
Դ. Դեմիրճեան. «Ուխտաւորներ», «Աշուղի հէքիաթը» — 7 կ.
Ս. Շխեան. «Մի մահ», «Անառակը», «Պատմուածքներ» — 7 կ.
Շանթ. «Երգեր» — 15 կ.
» «Լերան աղջիկը» — 15 կ.
Շիրվանզադէ. «Պատւի համար», դրամա 4 արարուածով — 60 կ.
Գ. Վանցեան. «Պատմական քերականութիւն արևելահայ լեզուի» — 75 կ.
Բժ. Գ. Մաղաքեան. «Սնունդ և ստամոքսի հիւանդութիւն» — 15 կ.
Օր. Հ. Մելիք-Հայկազեան. «Մի պտոյտ Ճապօնիայում» — 40 կ.
Վ. Վերեսաեվ. «Մի անմեղ մարդու սոսկալի մահը», Թարգմ. Պ. Պռօշեանի — 6 կ.
Է. Վօյնիչ. «Բօռ», Թարգ. Շանթի 1 ր. —
Ֆօն-Պօլէնց. «Գիւղացի Բիւտնէր», Թարգ. Ս. Թառայեանի 1 ր. 25 կ.
Էրկման-Շատրիան. «Մի գիւղացու պատմութիւնը», Թարգմ. Վ. Փափազեանի 1 ր. 25 կ.
«Ժամագործի յիշողութիւնները», Թարգմ. Շ. Խաժակնեանի — 8 կ.
Յ. Գաուլկէ. «Կապիտալ և կապիտալիզմ», Թարգմ. Ս. Թառայեանի — 12 կ.
Պրօֆ. Վ. Զօմբարտ. «Ինչու այժմ ամեն մարդ հետաքրքրվում է քաղաքատնտեսական և ընկերվարական խնդիրներով», Թարգ. Ս. Թառայեանի — 10 կ.
Պրօֆ. Թ. Արխէլիս. «Իրաւունքի ծագումն ու պատմութիւնը», Թարգմ. Ս. Թառայեանի — 10 կ.
Մարգար. «Գող» — 20 կ.

Դիմել՝ Թիֆլիսի և գաւառական գրախանութներին, Ընկերութեանս ճիւղերին, աշխատակից անդամներին, հայաբնակ վայրերի մանր վարկի ընկերութիւններին, գործակալներին։ Պահեստը Ընկ. մօտ. Тифлисъ, Кавказское Армянское Издательское Общество, Бебутовская ул. № 25.

(30.) 540. 0—1

ՄԻ ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿ „ՀԻՊՆՕՏԻԶՄ“ ՍՈՎՈՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ԱՌԱՆՑ ՈՒՍՈՒՑՉԻ։

Լոյս տեսաւ

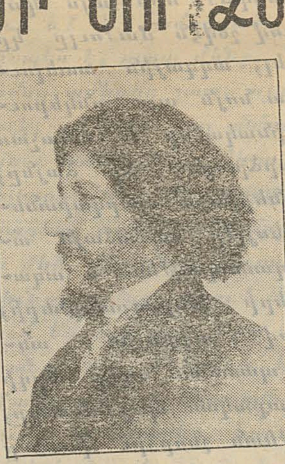

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԷՔԷՐՋԵԱՆԻ

«ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՄՏՔԻ ՔԱՋԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆ» գիրքը։

Այս ձեռնարկով ամեն ոք կարող է սովորել հիպնօտիզմ, նրա պատմութիւնը և օրէնքը։ Հիպնօտիզմի փորձառական չօլանների թէօրիաները և զանազանութիւնները։ Մարդկային մտքի երկուորեակ բնոյթը կամ գիտակցական և ենթագիտակցական մտքի ֆունկցիաները։ Ներշնչման և ինքնաներշնչման օրէնքները։ Իլլիւզիա կամ հալլիւսինացիա։ Կատալեպսի։ Յետ-հիպնօզական ներշնչումն։ Հիպնօզական սէանսներ և ինչպէս տալ։ Խորհրդի փոխանցումն կամ տելեպաթի։ Մտաւոր պայծառատեսութիւն՝ արթուն կամ քնած դրութեան մէջ։ Ինչպէս կառավարել երեխաներին ներշնչումով։

ՄԵՐ ՄՏԱՒՈՐ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՆՐԱՆՑ ԳՈՐԾԱԾԵԼՈՒ ԿԵՐՊԵՐԸ.—«Եսը» մարդու մէջ կառավարելու ոյժը։ Անհատականութեան կարևորութիւնը։ Գրական մտաւոր գործունէութիւն։ Ինչպէս գործածել միտքը։ Ենթագիտակցութիւն։ Ցարտեւ փափաքի ոյժը։ Կենտրօնացման ոյժը։ Կամքի ոյժը։ Ենթագիտակցական հնարաւորութիւնները։ Ինչպէս գործածել ենթագիտակցութիւնը։ Ինչպէս գործածել ամբողջ միտքը։ Հաւատի ոյժը։ Ներշնչման ոյժը։ Ինչպէս վարժեցնել ենթագիտակցութիւնը։ Ինչպէս ձեռք բերել աջողութիւն կեանքում և այլն։ Ինչպէս կառուցանել մի զօրաւոր կամք։ Ինչպէս ձեռք բերել աջողութիւն կեանքում և այլն։

Գրքի արժէքի և ուրիշ բացատրութիւնների համար դիմել նամակով հետևեալ հասցէով.—Ռուսաստանից. Арутюнъ Шекерджянъ, 22 Гановская, Тифлисъ. Արտասահմանից. Haroutun Shekergian, 22 Ganovskaya, Tiflis, Caucasus, Russia.

(4.) 385. 25—6

Թիֆլիսի Քաղաքային Արհեստագիտական դպրոցը

յայտարարում է, որ դպրոցի I դասարանը մտնելու համար ընդունելութեան քննութիւնները նշանակված են օգոստոսի 23-ին, 24-ին և 26-ին ս. թ.։ Խնդիրների ընդունելութիւնը յուլիսի 20-ից՝ երեքշաբթի և շաբաթ օրերը, առաւօտեան ժամը 8-ից մինչև ժամը 11-ը։ Վերաքննութիւնները օգոստոսի 22-ին։

530. 1—1

ՇԱՐԺԻՉՆԵՐ ԽՈՍԿԱԿԱՆԸ „ԱԻԱՆՍ“

ՀՕՐԻԶՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՂՂԱՀԱՅԵԱՑ և ՆԱՒԱՅԻՆ

(Մեծական եւ ցածական)

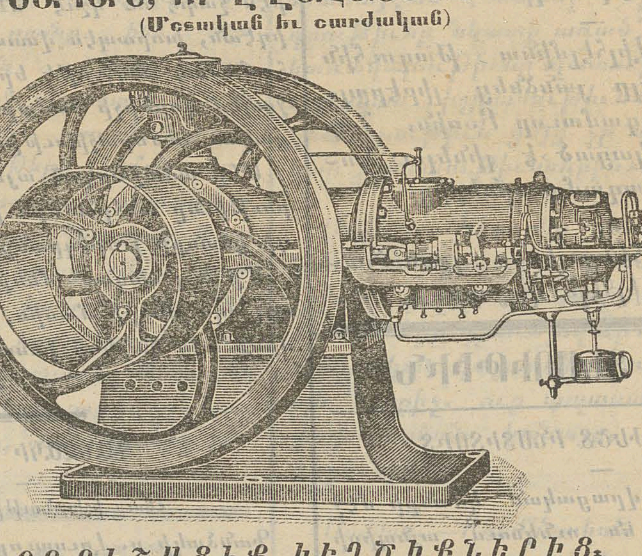

1912 թւի պատէնտային նոր մոդելը մինչև 300 ուժի։

Ուժի մէկ միութեան համար մէկ ժամում ծախսվում է $^5/_8$ ֆ. նաւթ։

Ջրացների սարք ու կարգ։

Արժանացել է 60 մեդալի եւ ամենաբարձր պարգեւների։

Ռուսիայում գործածութեան մէջ են 4200 «ԱԻԱՆՍ»։

Նաւօսների և էլեկտրական կայարանների ՍԱՐՔ ու ԿԱՐԳ։

ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ ԿԵՂԾԻՔՆԵՐԻՑ.

ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ Է. Ա. ԷԴԵՆԲԵՐԳԻ ԲԱԳՈՒՈՒՄ։

522. 0—2

ԻՆԺԵՆԵՐՆԵՐԻ ՃԵՄԱՐԱՆ ՎԻՍՄԱՐՈՒՄ

Stadt Wismar

Մեքենագէտ ինժեն., էլէքտրօ-տեխնիկներ, ճարտարապետներ և երկրաչափների համար։ (Երկաթէ-բէտոնի և տեխնիկօ-ագրօնոմիայի կօնստրուկցիա)։ Նոր լաբօրատօրիաներ։ Ընդունել. պայմանները— Բալտիկ ծովի մօտ 6-դաս. գիմնազիա։ (В 30143) 26—3

ՂԱՐԱՍՈՒԲԱԶԱՐԻ

հայոց եկեղեցու համար հարկաւոր է ձայնագրագէտ ՀՄՈՒՏ երկրորդ

ՏԻՐԱՑՈՒ

Պէտք է պարապէ դպրոցում նաև երգեցողութիւն։ Պայմաններն են. եկեղեցուց ռոճիկ 180 րուբլի, արդիւնք 250—300 րուբ., ուսումնարանից 60 րուբլի։ Դիմել՝ Карасубазаръ (Таврич. губ.), Священнику Аствацатуру Мѣдникяну.

օ. մ. 532. 3—2

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Շ. ՏԷՐ-ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԵԱՆ ԴԻԼԻՋԱՆՈՒՄ

ընդունում է հիւանդներ

10—2 ժ. առ. ◆ 5—6 ժ. երեկ.

Տիգրան Անանեանի ամարանոցում։

(4.) 2—2

Նոր բացվող ուսումնարանի համար պահանջվում է

Աշակերտական 20 նստարան

իր արժէքից ցածր գնով։

Առաջարկութիւններն հասցէագրել՝ Красногорская № 16, Գարեգին Տէր-Ստեփանեանին։ Անձամբ տեսակցել կարելի է ցերեկները ժամը 2-ից մինչև 3-ը։

(հ.կ.) 523. 3—3

ՄԻ ՓՈՐՁՎԱԾ և եկեղեցական արարողութիւններին հմուտ

ՏԻՐԱՑՈՒ

որոնում է պաշտօն հայոց եկեղեցիներում։ Համաձայն է և Տանօթ է ձայնագրութեան։ Համաձայն է և Տանօթ է ձայնագրութեան։ Հարցնել՝ Ա. Մաստար քաղաքներ գնալու։ Հարցնել՝ Ա. Մալեանցին, Գանօվսկայա փ. № 9, ուր և կարելի է ծանօթանալ պայմանների հետ։

(հ.կ.) 514. 4—4

ТРЕБУЙТЕ ВЕЗДѢ „ОДОБРИНЪ“ Только МИХАИЛА ЛЕБЕДЕВА Съ надписью „Этикетъ утвержденъ правит.“.

Главный складъ: Каваказское Т-во Торговли Аптекар. Товарами—Тифлисъ, Баку, Батумъ

(4.) 177. 0—15

Ջափահասների համար

ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

Բժշկ. ֆէլշէր Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆԻ

1) «Գաղտնի հիւանդութիւնների բժշկարան» (կանանց և տղամարդկանց վեներական և այլ ցաւեր), բազմաթիւ բէցէպտներով, խորհուրդներով և նկարներով։ Անհրաժեշտ բժշկարան է ամեն մի չափահաս մարդու համար, նամանաւանդ այնտեղ, որտեղ չը կան մասնագէտ բժիշկներ։ Լեզուն շատ պարզ ու ամենքին հասկանալի։ Գինն է 50 կ.։
2) «Տրիպէր (սուսանակ) եւ նրա բժշկութիւնը» բէցէպտներով, բազմաթիւ խորհուրդներով ու նկարներով։ Գինն է 20 կ.։
3) «Անկարողութեան ցավերը կամ մօգնի իւրայն», խիստ ծիծաղաշարժ վօդվիլ միմիայն չափահասների համար։ Գինը 20 կ.։
4) «Սօնայի նշանդրէքը» յայտնի վօդվիլը, շատ ծիծաղաշարժ 2-րդ հրատարակութիւն։ Գինը 15 կ.
5) «Միւնխոյն դագաղում», պատմուածք հայ-Թուրքական կռիւներից. գեղեցիկ նկարներով Գինը 7 կ.։
6) «Բաքւի կենսագրութիւնը», պատկերով։ Ամենքին հասկանալի գրված։ Գինը 10 կ.։

Ուղարկում եմ բոլոր գրքերը միասին։ Պահանջողները պէտք է առաջուց գրքի գրքերի գինը մարկաներով ճանապարհած՝ բոլոր գրքերը միասին—17 կոպ. (Նալոժման՝ զակազնոյ)։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Семеновская ул. № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г. Есаянцу.

(հ. կ.) 44. 100—45

ԳՈՐԻ քաղաքի քարաշէն ս. Ստեփաննոս եկեղեցու համար ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

մի կրթված, դպրոցաւարտ

ՔԱՀԱՆԱՅ

Ցանկացողներին խնդրվում է դիմել Թիֆլիսի Հայոց Վիճակային Կոնսիստորիային։

օ. մ. 534. 2—2

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный